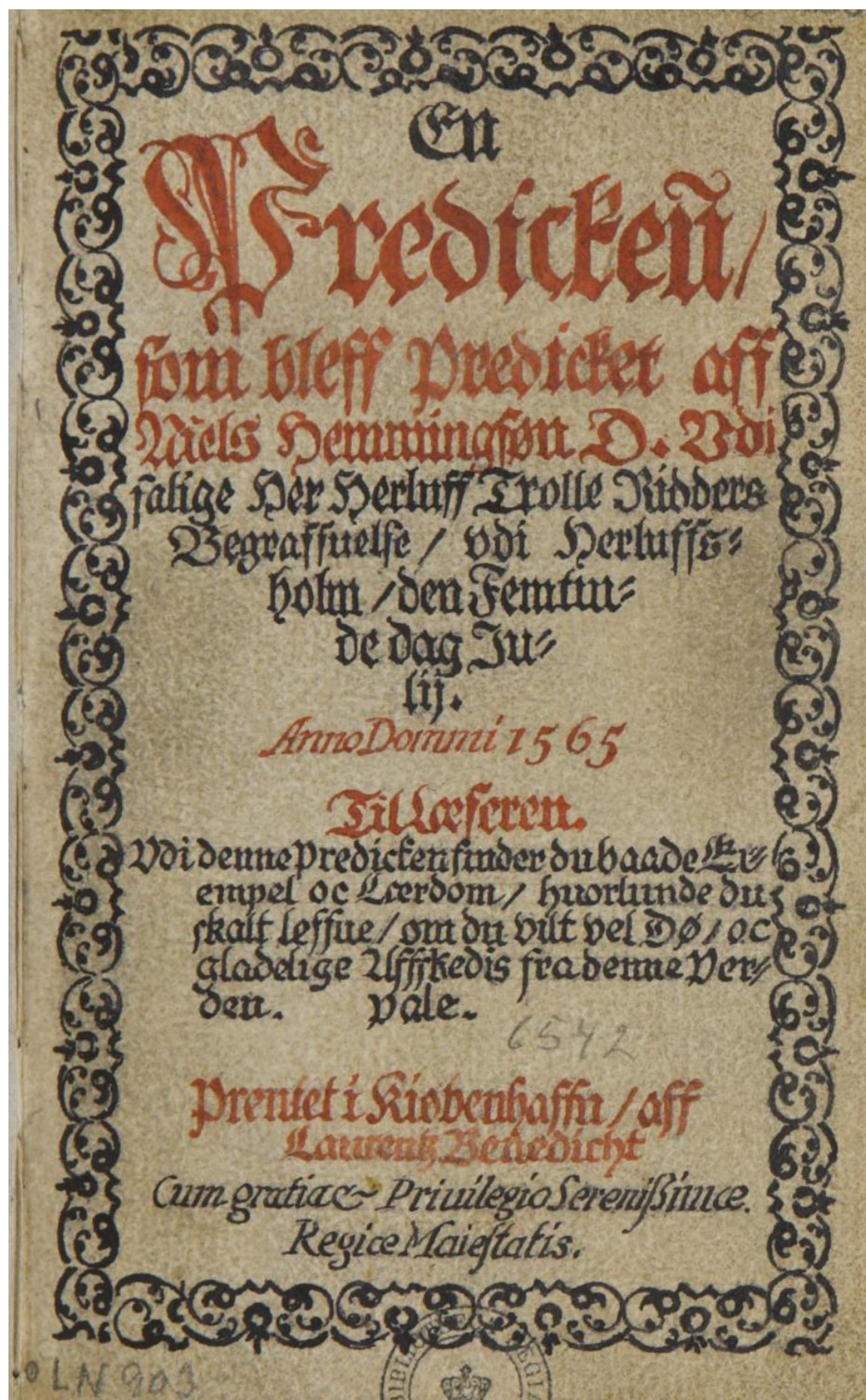

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

En

Predicken

Som bleff Predicket af Niels Hemmingsøn O. Odi
sallige Her Herluff Trolle Ridders Bgeravekse / udi Herluffsholm/
den Femtinde dag Julii.

Anno Dommi 1565

Til Læseren.

Udi denne Predicken finder du baade Eksempel oc Lærdom /
huorlunde du skalt leffve / om du vilt vel Dø / oc
gladelige Affskedis fra denne Verden. Pale.

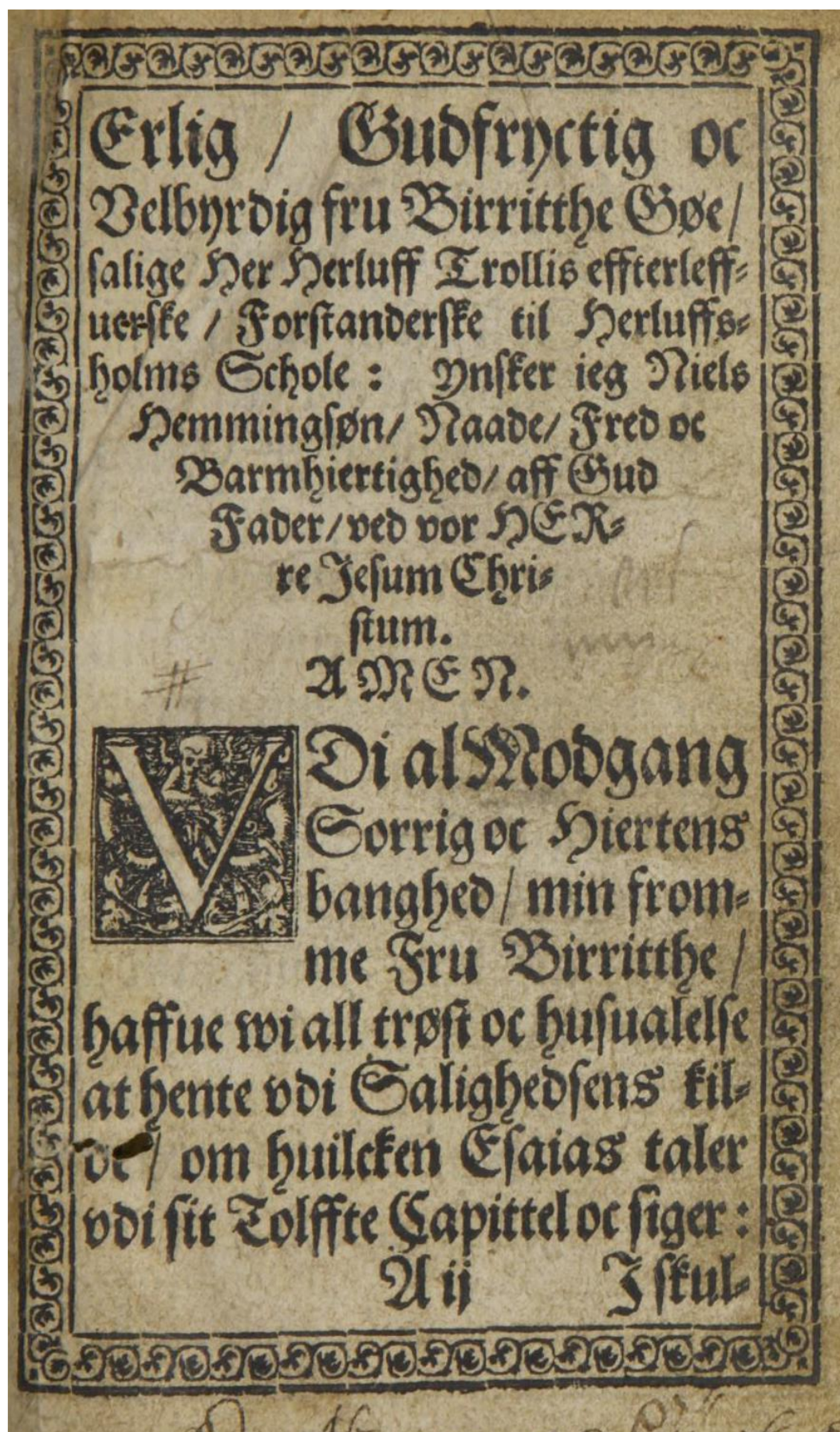
Prentet i Kiøbenhaffn / aff

Laurettz Benedicht

Cum gratiac – Priuilegio Serenizimmæ.

Regiæ Maiestatis.

Erlig / Gudfryctig oc Velbyrdig fru Birrithe Gøe /

Salige Her Herluff Trollis effterleffverske / Forstanderske til Herluffsholm Schole:
Ynsker jeg Niels Hemmingsøn / Naade / Fred oc Barmhiertighed / aff Gud Fader /
ved vor Herre Jesum Christum.

A M E R.

Voi al Modgang Sorrig oc Hiertens banghed / min fromme Fru Birrithe/ haffue wi all
trøst oc husualelse at hente udi Salighedens kilde / om huilcken Esaias taler udi sit
Tolffte Capittel oc siger: I skulle øse Vand met glæde aff Salighedens kilde. Denne
salighed er *IESUS CHRISTVS* Gud Søn/ som er oss giffuen aff Gud Fader til en
Salliggjørere. Kilden er Guds Grundløse oc offuerflødige barmhiertighed / huilcken
hand beviser oss arme Menneisker som omvender sig til hannem ved Troen til Jesum
Christum.

Det Vand som wi skulle øse af denne Kilde er trøst oc Hvaualelse af den Helligaand
udi mod all hiertens banghed (frygt) som oss kand paakomme udi denne Verden. Der
faare er det høyligen fornøden at wi (*ny*) vide hvorlunde wi kunde met glæde øse Vand
af denne Salighedsens Kilde. Endog at denne Kilde er offverflødig da kand icke
alligevel hvor komme til hende oc øse aff hende. Men aleniste de som ere udi vore
Herre Jesu Christo ved Troen, Det er de som vender sig fra Synden til Gud forlader sig
til Jesu Christi fortieneste oc verdskyld oc haffue find oc vilie til at være Gud lydige
oc at leffve Gudfryctige høffskelige oc retfærdige udi denne Verden. Disse vide veyen
til salighedsens Kilde oc met Troen øser der aff Vand det er husualelse (*ny*) all
modgang oc hiertens banghed. De andre som bære Christi naffn til forgæffuis det er de
som leffver foruden Penitentz som haffve Troen udi Minden oc icke udi hiertet som
lade Synden lede sig hvort hun vil kunde icke øse Vand aff denne saligheds Kilde For
den glipper det redskab som de skulle øse met / som er en stadig tro til Gud ved Jesum
Christum / vor eniste Meglere oc saliggjørere. Saa haffve i min fromme fru Birrithe /
udi denne eders hiertens banghed / ingen anden bedre oc vissere trøst / end at i bliffve
hoss denne (*ny*) Kilde/ oc øse dette trøstelige Vand aff hende met troen / som i haffve
til deb Herre Jesum Christum. Dette Vand aleniste køler it bedrøffvit hierte, Fordi den
Helligaand er der udi oc vender sorgen om til glæde/ oc stadfester hiertet udi Guds
Naade oc Barmhiertighed. Hvorlunde øser Troen vand aff Salighedsens kilde? Troen
skal see til fire ting / besynderlige naar Mennisket er bange. Det første er Gud Fader /
det andet er Jesus Christus / det tredje er den gantske Christne Kircke / det fiende er
den tilkommende Herlighed oc ære / (*ny*) oss er at bekomme udi Opstandelsen aff døde.

Først skal Troen see til Gud Fader / oc betencke hans vilie / Retfærdighed / Viisdom
oc Barmhiertighed. Gud Faders vilie betencker Troen effter Christi ord oc løffte / som

staar screffuit Matth : 10. Kiøber mand icke tho spurre for en pending? Alligtevel falder der ingen aff dennem paa jorden uden eders Faders vilie. Met disse ord lærer Christus / at hvad kaarss oc modgang Guds børn offverkommer udi denne Verden / det kommer udaff Guds gode vilie. (ny) Effter denne Guds vilie / bør it Christet menniske at skicke sin vilie. Hvilcket wi ocsaa bede udi vor daglige bøn: Vorde dinb vilie paa Jorden / som hand er udi Himmelen. Der saare skulle wi saa sige aff troen under kaarssit. O Hi,,elske Gud Fader / efterdi det vaar din gode vilie / efterdi det vaar din gode vilie / at det kaarss skulde komme mig paa / giff mig din Aand oc naade / at jeg kand være lydig / met all taalmodighed under dette kaarss / oc trøst mig met din HelligAande 7 for din kiere Søns Jesu Christi skyld. Der næst betencker oc Troen Gud (ny) Faders Retfærdighed som ingen ting gjør for sag. Gud gaff oss liffvit / er det ey da Retfærdigt / at hand tager det sit er / efterdi hand ivke tagerrit / at det skal bliffve borte / men at det skal megit bedre forvaris hpss hannem end hoss oss / Oc vil giffve alle vore Legemlige liff igen paa den yderste Dommedag. Suden tencker oc Troen Gud Faders Visssdom / som lade sin Kircke nu udi en maade / nu udi en anden proberis. Gud tager mange aff denne Verden for utacknemmeligheds skyld / at Verden er dennem ivke verd / mange (ny) Gudfryctige tanger hand oc bort / at de skulle icke lide meer modgang idi denne usle Verden / at de skulle icke meer kempet met vor arffue fiende Dieffvelen. Denne Guds Visssdom seer Troen til / oc veed at ingen Christen kaldis aff denne Verden / uden Guds vise Raad i ia hannem til det beste som henkaldis. Betécker oc Troeb Gud Faders barmhiertighed / i det at all den Christne Kirckis kaarss / oc alle Gudfryctige Menniskers modgang / er ekun it Faderligt riiss / met huilckit hand paaminder oss / at vi bliffue hannem lydige / oc icke (ny) lade Kiød oc Blod forføre oss fra hannem. Før end du ydmygede mig (siger David da foer ieg vild. Item / det vaar mig gaat / at du ydmygede mig / at jeg kunde lære din vilie. Saa skulle wi met Troen see til Guds vilie / Retfærdighed / Visssdom oc Barmhiertighed / udi all kaarss oc modgang.

Det Andet som Troen skal see til udi modgang / er IESUS CHRISTVS, Huilcken som all den stund hand Legemlige omgicks i denne Verden / leed modgang. Hans eksempel er alle Christine faare set at følge effter. Der faare (ny) siger siger hand: Vil noge være min Disciple hand skal forsage sig selff / oc tage sit kaarss paa sig oc følge mig effter. Her vil Christus at hver skal bære sit Kaarss / det er / hvad som helst Forfølgelse eller modgang / oss paakommer afrf Guds gode vilie oc raad / det skulle wi bære. Det er / wi skulle icke falde under kaarssit / men bære det met taalmodighed / oc see til den Herre Christum / som gick for oss udi Kaarssit / oc vil at wi skulle være sig lig der udi.

Det Tredje som Troen skal see til udi modgang / er den gantske Christne Kircke. Saa (ny) at wi aff den gantske Christne Kirckis eksempel lære at bære Kaarssit taalmodige. Derfor siger Petrus j. Pet: 5. Vider at lige saadan modgang / gaar eders Brøderskab

offuer udi Verden. Brøderskab kalder Apostelen / den gantske Christne Kircke / som er i denne Verden under Kaarssit / paa det hun skal være fri i den anden Verden. Der faare siger oc Petrus j. Pet: 4. Det er tid at Dommen skal begynde paa Guds huss. Men begyndis hand først paa oss / hvad ende vil det da saa met dem / som icke tro Guds Evangelio. (ny).

Saa skal Troen under Kaarssit see til den ganske Christne Kirckis vilkaar / som i denne Verden aleniste Dømmis oc ræffsis met Kaarssit Men alle Ugudelige skulle Dømmis met uendelig pine.

Det Fierde som Troen skal see til Under Kaarssit / er den yilkommende Herlighed oc ære / som alle Menniske er berid udi Himmerigis rige. Mod denne evige Herlighed / ære oc glæde / skullewi sette denne timelige modgang oc Kaarss wi bære i denne Verden. Naar wi sætte disse tho dammen / Kaarssit her i Verden / oc æren (ny) oc glæden i den anden Verden / Da haffue wi aff det evige husualelse imod det timelige Der saare siger Paulus Roma : 8. Jeg holder det saa / at denne tids pinactighed / er icke verd at acte udi mod den Herlighed som skal oss abenbaris. Oc Petrus j. Pet 5 Naadens Gud som kalder oss til sin evige Herlighed / i Christo Jesu / hand fuldkommelig berede / styrcke 7 bekreffte oc grundfeste eder / som lide en liden tid. Her vil Petrus at wi skulle under Kaarssit / som wi ere under udi denne Verden / see op til den evige Herlighed (ny) wi ere kallede til udi Jesu Christo / oc der met trøste oss.

Saa haffver ieg nu sagt / hvorlunde Troen udi all genvordighed udi denne Verden / skal øse Vand aff Salighedsens Kilde / oc see til Gud Faders vilie / til Guds Søns eksempel / til den gantske Christendoms vilkaar / oc til den evige Herlighed / som dem staar til / som her udi Troen oc taalmodighed bliffver var actige indtil enden. Her aff skulle i ocsaa min fromme Fru Birrithe / som en Jesu Christi lem / lade eder husvale (trøste) udi (ny) denne Sorrig oc Hiertens vanghed / som i haffve for Eders fromme Hosbonde her Herluff Trolle / som Gud haffver kaldet aff denne usle Verden / til evig Herlighed oc glæde.

Ydermere haffve i ocsaa / min fromme Fru Birrithe / her aff husvalelse (trøste) / at i vide / at salige Her Herluff / hand Christelige baade leffvede oc døde. Saa at der er ingen tvil paait / at hand er hoss Guds Hellige Engle / oc hellige Forfædris Siele / som er i glæde udi Jesu Christi nerværelse / oc forventer hand daglige met (ny) alle Guds Børn / at Gud skal snart gjøre en ende paa denne Verden / oc skal stryge graaden aff alle Guds børns øyen / och saa fuldkomme sit Løffte som hand sagd haffver / Johan: 10 Jeg giffve mine Faar det evige liff.

Er det eder oc en stor husvalelse / at den Almectigste Gud vilde / at salige her Herluff skulde komme til Lands / oc affskedis fra denne Verden udi eders / Her Byrre Trollis

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Ridders / salige Niels Trollis Ridders / salige Niels Trollis / salige Niels Trollis / salige her Herluffs kiere brødre / salige fru Anna Friis / som vaar salige Niels (ny) Trollis Hustru / Fru Birrithe Rosenkrantz / oc siden ærlige henførdis til sin Hvilested / oc der bleff Begraffven udi mange fromme Christnes aasyn / som fulde hans Lig her fra Kiøbnehaffn til Herluffsholm. Disligest ocsa / ja allermest / haffve i daglige trøst og husvalse udi eders aluerlige (*alvorlige*) oc Christne Bøn til Gud. Thi aldrig er it Minniskis forrig saa stor / at det finder ey trøst udi sin Bøn / saa fremt som hun kommer aff en Christelig tro. Fordisaa den hellig Aand giffver sig besynderlige (ny) tilkiende / oc lader føle sin nerværelse oc krafft udi Menniskens hierte / naar det inderlige indfalder til Gud udi sin Bøn. Der saare siger David i den Attinde Psalme: Naar jeg er udi angist / da kalder ieg paa Herren / oc raaber til min Gud / saa Bønhører hand min røst aff sit Tempel. Oc i den første oc halff femtesindstive Psalme siger Gud: Hand kalder paa mig oc Jeg Bønhører hannem / saa at ieg er hoss hannem udi hans nød oc angist. Saa haffver / min fromme fru Birrithe / alle Guds børn aff Verdsens (ny) begyndelse hafft deres største glæde oc husvalse udi deris Bøner til Gud. Oct vil ieg icke at i saa megeit større husvalse udi eders hierte / naar i giøre eders Bøn til Gud / end i ellers kunde faa / aff alle Verdsens menniske. Saa vil ieg nu haffve Eder kierligen embedet / at i Salighedsens Kilde søge met en stadig Tro til Gud / oc en inderlig Bøn / som aldrig skee kand uden aandelig Husvalse. Oc lader Eder dette gaa til sinde / at den Almectigste / Vise oc gode Gud haffver intet giort / uden det som er got oc til Salighed / (ny) bliffver saa stadige hoss hannem / met Hierte oc Mund oc gantske liffruit. Oc tencker paa Sancti Pauli raad / som hand giffver ondit meer end en anden i Verden / at de bliffver Rige udi gode gierninger / oc icke forsmaa vor Herris Jesu Christi lemmer.

Haffuer ieg / min fromme Fru Berritthe / udi en god mening ladet udsette denne Predicken (ieg haffde udi salige Her Herluffs begraffvelse (ny) forhaabendis / at det skal komme mange Guds børn til gode / baade for det gode Eksempel / at alle fromme haffve her udi salige Her Herluffs leffnit oc affgang: Disligest ocsaa for Christi alverlige Formaning skyld / som ieg i denne Predicken forklarit haffver / oc haffver altingest vent oss til Lærdom / at wi saa motte leffve udi Verden / at wi gladelige dø kunde. Saa beder ieg Eder gierne / at i samme Predicken ville anamme (oc lade Læse for Eder / mig haabis at det skal komme Eder til gaffn oc glæde / Formedelst vor Herre (ny) Jesum Christum / som altid vil være hoss / naar wi høre / Læse / tencke hans salige Ord. Denne Jesum Christum beder jeg aff gantske hierte / at jand vil være hoss Eder / trøste oc regere eders Hierte met sin Hellig Aande. Hvilcken Jesu Christo met Fader oc den Helligaand / ske loff / priss oc ære fra nu oc til evig tid: Amen.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Aff Kiøbnehaffn den Tiuede Augysti Anno Diminj 1565.

Eders tienere

Niels Hemmingsøn (*ny*)

Her Herluff Trolles

Sedvaanlige

Spraack.

Alting kommer aff Gud / liffvæt /

Døden / armod / oc rigdom

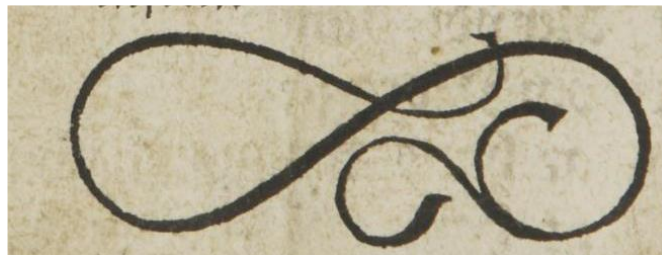
Fru Birretthe Gøes

Sedvaanlige

Spraak.

Frycte Gud / gjør hvad ræt er /

Oc forlad dig icke paa mennisken.

(*ny*)

(*ny*) = sideskift

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Marci riij.

VOcter eder / vaager / oc beder / thi i icke vide naar tiden er. Det er lige som met en Mand / som reuiser hen / forlader sit Huss / giffver sine Svenne mact / oc faar hver sin bestilling / befalendis Dørvocteren at hand skal vaage. Vaager der faare. Thi i vide icke naar Hussherren kommer / om Afftenen eller midnat / eller udi Hannegal / eller aarle om Morgen. Paa det at naar hand kommer hastelig / at hand icke finder eder (ny) soffvendis. Det som ieg siger eder / siger ieg alle / Vaager.

Mine fromme Christne / som haffve giort eder umage / at følge denne vor Christner broders Legeme til sin hvilsted / I haffve baade eders Tro paa Guds tilsigelse / oc eders kierlighed imod Mennesken bevist. At i haffve eders Tro bevist om Guds Foriættelse / giffve i her met til kiende / at i fødte dette vor Broders legeme til sin hvilested / anseendis Guds alverlige oc uryggelige raa doc tilsigelse / som er at hand wil visselige paa den yderste Dommedag / fremkalde alle Menniske aff Jorden. At de som døde haffve været / skulle opstaa igen / Somme til evig glæde oc ære / Somme til evig sorrig oc forsmælse. Ligerviss som (ny) den Herre Christus selff siger Johan: 5. Den tid skal komme / paa hvilcken / at alle de som ere udi graffverne / skulle høre hans røst / oc de skulle udgaa af Graffverne / som haffve giort gaat / til Liffsens opstandelse / Men de som haffve giort ont / til Dommens opstandelse. Der saare pleyer Christne / som tro disse vor Herris Jesu Christo ord / ærligen met Gudfryctighed / at følge til Begræffvelse deris Legeme / som her haffve Christelige udi en sand tro leffvit / oc haffve deris Aand udi HERrens haand. Saa see se icke til dette døde Legeme / som nu skal bliffve til muld og støff / men de see til den store ære samme Legeme skal ske / paa den yderste Dommedag / naar Jesus Christus dennem ligeformede effter sit egit ærefulde Legeme / met den mact som hand sig (ny) altingest undergiffve kand. Saa er det den Christlige troes om vor Opstandelse tegen / at mand ærer Gudfryctige Menniskis Jordefærd / som i nu giort haffve. Gud unde oss allesamme en salig stund / oc en glad Opstandelse.

Disligest haffve i ocsaa bevist eders kierlighed / som er Troens fruct / baade imod den affgangne / oc imod dennem igen leffve / at i haffve umaget eder / oc bevist dennem denne kierligheds bevisning / dennem til trøst oc husværelse / udi denne deris sorrig oc modgang. Udi medgang haffver man vel mange / som siunnis at være venner oc tienstactige: Men udi modgang oc sorrig / lade de sig ene finde som ere de rette venner / oc haffver den rette kierlighed til deris næste.

Denne eders kierligheds bevissning / er vor salige Broders slett oc venner meget til vilie / oc ville de denne eders umage met alle gode hoss (ny) eder forskyldte. Hvor faare lader oc den fromme frue Birrithe Gøe / salige Her Herluffs effterleffverske / oc her Byrre Trolle Riddere / salig Her Herluffs kiære Broder / met alle deris Slect / venner oc

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

forvante / eder alle sammen oc hver serdelis høyligen betacke / for denne eders kierligheds bevisning oc umage / som i haffve giort eder for deris oc salige her Herluff Trollis skyld. Hvilcket de ville udi allemaade i hves deris mact er / met eder alle oc hver forskyldte / ynskendis eder der met lycke oc salighed til Liff oc Siel / aff Gud Fader ved vor Herre Jesum Christum / Amen.

Efterdi mine fromme Christne/ at det er en god / nyttelig oc Christelig viss iffuer dette gantske Ride, at der udi saadan forsamling naar nogen begraaffvis / holdis Predicken / udi hvilcken der handlis tvende stycker. Det (ny) Første / om den affgangne Broders eller Søsters leffnit oc endeligt / Besynderlige om det kand være dennem som igen leffve / til it gaat Eksempel. Det Andet / om Lærdom oc formaning aff den hellige Scrifft / at de igen leffve / kunde saa skicke deris leffnit / at de kunde lære den rette konst at dø / saa at de her affskedis met glæde udi vor Herris Jesu Christi naffns paakaldelse. Der saare vil ieg ocsaa udi denne Predicken først tale / om salige Her Herloff Trollis leffnit oc endeligt. Dernest vil ieg forklare den Text som ieg oplæse for eders kierlighed. Gud giffvit det skeer til Guds ære / oc oss til en salig undervisning.

Om det Første.

Dette maa ieg / mine fromme Christne / met all sandhed bekiende / at denne Mands her (ny) Herloff Trollis Christelig / retfærdige / oprictige oc høffske leffnit oc endeligt / er megit yppermere / end at jeg kand der om tale / som det sig met rette burde. Fordi saa / seer ieg til hans Huss / seer ieg til Verdslig omgengelse / seer ieg til hans Embede oc bestilning / kortelig / seer ieg til alt hans Leffnit / fra første oc til hand gaff sin Aand op / da hafver ieg oc alle de hannem haffuer omgangit met / at forundre / saa at mand faa saadanne Eksempel / met alle gode vilkaar finde kand. Endog ieg icke kand / som vel det sig burde / nock tale om denne salige Mands gode vilkaar / dog vil ieg alligevel / effter di det er mig saa tilkommet / tale nogit om hans Leffnit oc affgang / oc det vende oss Eksempel oc lærdom. Oc vil ieg først tilkiende giffve / hvorlunde hand sit Huss Christelig oc vel regeret haffver. Dernest (ny) hvorlunde hand haffver hafft sig i den Christelig Menighed / der fremmit Guds ære aff sin yderste mact oc formue. Det Tredje / om hans kierlige omgengelse met Menige mand. Det Fierde / om hans Embede oc bestilning som hand haffver været tilskicket aff sin Herre oc Konning. Det sidste / om hans sidste skibsreise oc Christelige endeligt oc affgang aff denne usle Verden.

Jeg wil icke tale om hans fromme oc ædle Forældre / som hand er kommen aff / om den salige her Jacob Trolle / salige her Herluff Trollis Fader / som intet viste aff den prang / hoffmod de store unyttelige bekostning / som nu er i genge med leffvede Gudfryctig / optuctede sine Børn udi intet oc ære. Men ieg vil begynde paa hans

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Hussregimente / siden hand fick den fromme fru Birretthe (ny) Gøe til Hustru / oc de holde Huss tilsammen.

Hvad rod oc fundament salige her Herluff Trolle / oc Fru Birritthe Gøe / haffve opbyggt deris omgengelse paa oc Hussregimente / kand mand vel forstaa / aff den gode fruct / som der haffver ladet sig see. Thi det er icke mueligt andet / end at det skal være en god rod / som god fruct affvoxer / oc it got fundament / som en varig bygning opbyggids paa. Saa kand mig intet tvil være / at deris største oc første forset haffver io været / at bliffve emdrectelig hoss det Løffte oc pact / som de haffve met deris Aandelige Brudgomme vor HERre Jesu Christo indgaaet / saa at de vilde hannem haffve øyen / hannem prise oc loffve offver alting / udi hvor det ellers gaa vilde met dennem. Hvor dette fundament icke er udi Ecteskab / (ny) kand der intet aff komme / men Diefsvelen haffver indgang met dennem / oc fører dennem aff en last oc i en anden / indtil hand aldelis fordærffver dennem. Men tuert imod / hvor Hosbonden oc Hustruen / haffvere deris kierlighed begynt udi Troen til Jesum Christum / det lader sig vel see udi deris leffnit / oc faar oc en god fremgang oc ende. Aff dette fundament som er beggis samtycke / at bliffve hoss den pact de haffde giort met Jesu Christo / er megit got aff kommit / udi salige her Herluff Trollis oc Fru Birritthes Huss. Thi dette forsøt / at de vilde bliffve hoss deris Herre Jesum Christum / gaf dennem det raad / at hvor de hafde Sædegaarde / da bygde de deris Bede kammer / hvor de gaffve sig ind / besynderlige om Morgen en oc Aften en / hver for sig at giøre deres Christelige Bøn til Gud. Oc vaar det salige her Herluff Trollis (ny) daglige viss (uden naar det bleff hannem fortagit / met stor bestilling paa Rigens oc Konningens vegne) at hand strars om Morgen en / efter hand haffde giort sin Bøn / Læste it Capittel eller tu udi Bibelen / oc lige saa om Afften en førhand gick til Sengs. Men ellers vaar hans besynderlige læssning udi Sancti Pauli Epistel / i Sancti Johannis Evangelio / oc udi Davids Psalter / som hand altid haffde hoss sig / hvad heller hand vaar til Land eller Vand.

Oc meente icke salige her Herluff oc fru Birritthe / at det vaar nock / at de selffve frygtede Gud / men de oc der til hulde alle deris Hoffmend oc drenge / saa at de som fands af leffve uskickelig oc vilde icke lade sig en anden undervise / nøddis til at forsee sig en anden sted. Der saare lod hand offver sit Bord daglige læse it Capittel aff Bibelen (ny) strax effter de haffde standit oc læst til Bords. effter de haffde standit oc læst til Bords. Thi dette vaar hans viss / at hand altid udi sit egit Huss / uden at fremmede fortog hannem det / stod met sit folck / oc læste til Bords / bad vor Herre om sit daglige brød / oc det siden brugede som hand det haffve taget af Guds haand, Om Afften en før man gick til sengs / maatte alle Jomfruer / qvindfolck oc drenge som tilstede vaare / siunge en Psalme / oc tacke den almectigste Gud / som den dag haffve spiset oc beskernet dennem aandelig oc legemlig. Glemde de icke heller den fattige Lazarum /

det er fattige folck / som haffde deres hielp behoff / men rundelige baade inden Huss oc uden / mange fattige / arme oc bedrøffvede mennisker husvalede / anseendis dennem icke effter deris reffne klæder eller legemlig uselhed / men effter det billede / de vaare skabte effter. Ja som vor HERris Jesu Christi egne (*ny*) len lemmer. Hvor saare hand siger sig at giffvis / hvad de arme giffvis udi sit Naffn.

(48) At salige Her Herluff Trollis / oc fru Birrithe Gøes Hussregiment haffver saadan været oc meget bedre / end ieg fortaldt haffver / vide de vel som haffver met dennem daglige omgaaet. Der saare vaare det ved raadeligt / at de besynderlig / som Gud haffver giffvit nock aff denne Verden / at saa til dette Eksempel / oc skickede sig der effter / oc icke hulde sig effter den rige Fraadzeris eksempel / som hvercken passede Gud eller Mennisken / oc forsmade den fattige Lazarum. Hvor saare hand fick sin rette løn udi Helssuedis afgrund / som alle Ugudelige Hussholdere oc skulle faa.

Det andet som jeg fremsette om salige her Herluff Trollis leffnit / er om hans Christelig bevisning imod (*ny*49) den Christne Menighed / hvorlunde hand haffver Guds ære alvurligen forfremmit. Det vaar hannem icke nock at høre / met andre / Guds ord / oc at bruge vor Herris Jesu Christi Legeme oc Blod / Men hand ocsaa met hierte og gierning / altid lod sig finde at være den / som den Christne Kirckis gaffn oc ære vilde forfremme. Oc fordi hand saa vel / at den Christne Kircke kand icke lenge bliffve ved mact uden der oplæris udi Bogelige konsteer oc udi den hellige Scrift / de som skulle den Christne Menighed faarestaa / met Guds salige Ords pure oc rene Lærdom / Der faare sparde hand ingen bekostnin paa Scholer at fremme / oc skickelige Personer at holde til Studium / baade her udi Riget oc anden steds. Der faare haffver hand lagt til Helsingørs Schole aarlig rente til at holde Scholemester oc Hører met. Disligeste til Nestvede (*ny*50) schole/Roschilde schole ander steds. Thi hand viste vel / at saa lenge som Scholer bliffve ved mact / bliffver der vel ocsaa personer / som kand tiene den Christne Menighed. Oc fordi hand meente icke at være nock / at oplæris udi børne Scholer / haffver hand uddi mange Aar / holdet / stundem to oc stundem flere til Studium / inden Riget oc uden Riget / saa at wi gaffve baade Professores udi dette Kongelige Universitet udi Kiøbnehaffn / Bisper udi disse Riger oc Sogneprester oc andre nyttelige tienere / som ere opdragne oc fremkomne aff den hielp / som salige her Herluff haffver dennem hulpt met.

Oc effterdi hand kom udi forfaring / der vaar nogle fri Børne Scholer udi Tysdland / udi hvilke børn haffde besynderlig tilsuun / oc der faare kunde dis snarere forbedris / den Christne Menighed til gode oc bistand (*ny*51) / Haffver habd oc met sin kiere Hustru fru Birrithe Gøe / giffvit Herluffsholm til at være en Schole / udi hvilken baade Adels børn oc andre kunde optuctis og læris udi / Kircken oc Riget til gaffn oc bæste. Mig haabis at den almectigste Gud skal vel opvecke dennem / som samme Schole kand

komme udi en ret brug / saa at den bekostning bliffver ganske vel sted. Endog denne velgierning udi mod den Christne Kircke / Gud til ære oc det gantske Rige til beste / kand icke nock prisis aff de som frycte Gud / oc ville Guds æris fremgang oc Danmarcks rigis forbedring. Dog findis mange som mand offte hører / som mene at det vaar icke vel giort aff Herluff / at hand saa meget skulde koste paa en Schole / oc føre iblant hvad ugudeligt tale som de kunde paafinde. Men hvad kand mand svare mer rette? Haffde salig her Herluff (ny52) oc fru Birrithe saald samme Gods / omkommet det met praal / pancket / drick / daabel / oc udi andre utilbørlige maade / hvad vilde mand sagt andet / end / Hver mand maa giøre aff sit hvad hand vil / mand haffver Recessen met sig / ingen kand forbiude at mand maa io effter sin vilie bruge det hannem tilhører. Men nu kunde de icke være tilfrids / men knurre her udi mod / end de som intet ved kommer / oc mene det vaar icke ret giort / at faa Pæblinge saadant gods at løbe met. Hvad / mine fromme Christne / er det aandet at sige / end saa /haffde salige her Herluff oc fru Birrithe ofrit deris Gods til Diefsuelen udi Helffvede / da haffde Offrit det til Guds ære oc hans Christelige Kirckis opbygning / oc Rigens beste / kand icke lides Hvor udaff mand kand vel forstaa / at de icke vide / hvor til (ny53) haffver unt en mere end en anden. Ach hvad det er Gud velbehageligt / at hielpe oc fremme dennem / som skulle tiene i den Christne Kircke / Disligest ocsaa udi Verdslig regimente oc bestilning. Men det vil ieg her hoss haffve sagt / at den Almectigste Gud skal icke holde dennem det til gode / som ville denne her Herluffs oc fru Birrithe Gøes schole omstøde oc ødelegge / men skal dennem vel hiemsøge paa sin tid / at deris onde forset / skal komme dennem lidet til fromme.

Gud giffvet at alle vilde see til dette her Herluffs oc fru Birritthes Eksempel / oc fremme hver effter sin æffne Guds rige / oc ansee den Christne Kirckis gaffn oc Rigens bæste. Sandelig om saa vaare / da stode der icke saa mange effter / at forrycke fra den Christne Kircke / det som Gudfrygtige menniske / haffve udi fordom tid der til giffvet. Men dette mit klagemaal (ny54) hielper intet / den almectigste Gud / hand vel paa sin tid finder de skyldige. Oc icke lader sig affstøde met nogen mact / trusel / Sophisteri oc kraaglow / men dømmer oc straffer effter sin Retfærdighed / anseendis ingens person stor eller lide.

Det tredje ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnet/vaar om hans kierlige omgengelse met alle Menniske / ædel oc uædel / fattig oc Rig / Borgere oc Bønder / Qvinder oc Mend / unge oc gamle. Hand lod sig at være ingen for god. De Stater som Gud haffver ordineret / gaff hand hver sin tilbørlige ære / anseendis hver at være en gaffnlig lem / udi vor HERris Jesu Christi Legeme. Hand icke saa holt af den ene Stat / at hand forsmade den anden / som mange giøre / Men vaar dennem alle tilfellig / met all Retfærdighed / medlidighed oc belevfvenhed. Hvor udaff (ny55) hand bekom denne

fruct / at hver mand haffde hannem kier / Kleercke / Borgere oc Bønder 7 actede hannem icke anderledis end som en mild Fader udi alle maade. Aldels men doc Fruer gierne omgingis met hannem / baade i medgang oc modgang. Udi medgang vaar hand beleffuen / lystig venlig / yndelig. Udi modgang vaar hand baade net trøst / gode raade oc anden bistand behielpelig. Korttelig at sige / hver mand vilde gierne omgaas met hannem / vaare glade aff hans nerværelse oc nødigt vilde være hannem quit. Dette vaar udi sandhed Guds gierning / son saa lønner dennem som hannem frycte. Jesus Sirach siger: En huld oc Tro ven / hand er lifpens lægedom / oc de som frycte HERRER bekomme hannem. Saa vende Gud mangis hierte til denne salige Mand / at hand det vilde lade hannem vide / at de som (ny56) frycte sig / fange baade yndist oc venskab hoss Menniken / som Gud dennem forskicker.

Det Fierde som ieg faaregaff om salige her Herluffs leffnit / vaar om hans Embede oc bestilning / som hand hafde af sin Herre oc Konning. Hvor udi hand sig beviste som en tro Mand udi alle maade / baade udi Fredlig tid lod hand Loven være sin regel at handle oc gjøre effter / hand icke optenckte ny fund / til at bescere fattige Undersaatte met / hand icke forgreb sig imod Rættten met nogen mand. Men hvor naade oc Bermhiertighed vaar til skade / der brugte hand straffen effter Loven / hvor mand kunde spare nogen uden skade / beviste hand all mildhed. Oc gjorde det hannem væ / naar nogen saa forsaa sig / at hand nøddis til / at (ny57) lade hannem straffe paa lifuit eller Helbreden. I Summa / hand saa skickede sig udi all sin bestilning / at hand fands baade Du doc Kongen tro. Udi Feide tid til Land oc Vand beviste hand sig met rette at bære it Ridder sverd / hvilcket oc fremmede folck / kunde hannem bære vidnisbyrd om. Hand icke skyde for Rigens Fiender / men sig mandelig beviste imod dennem. Thi hand viste vel / at den som icke vaar sin Konning oc Fæderne rige huld / hand icke heller Vaar Gud tro / som usskreffver aff Undersaattene huldskab oc troskab / imod deris Verdslige øffrighed . Oc tit hørde ieg disse ord aff hanem / som Sanetus Petrus siger. Frycter Gud / ærer Konningen. Hvilcke ord som giffve tilkiende / at disse tho ting følgis at / Guds fryct / oc Konning / Saa at hvor som det ene feil / feil oc det andet. (ny58) Er nogen som er udi munden huld / oc feilo udi gierningen / hand haffver vidnisbyrd / at hand feil udi Guds fryct / i hvor hellig mand siunis vil. Thi den samme som biuder at wi skulle være vor Øffrighed huld oc tro. Dette viste vel den fromen salige her Herluff Trolle / hvor saare hand icke heller sparede for sin Herre oc Konning / hvercken lif eller gods. Gud giffuet at mange vilde sette sig denne salige Mand for øyen / oc følge hans Eksempel effter / baade udi fredlig tid oc feide. Men om nogen det forseer / oc icke acter Guds vilie oc befaling / hand faar vel i sin tid / den tilbørlig løn. Gud hand bier vel en tidlang / men hand dog icke glemmer dennem som sin vilie foracter.

Det sidste staar igen som ieg faaregaff om salige her Herluff / som er om hans afsked fra denne Verden. (ny59) Før end hand udfoer sidste gang / oc vaar skicket aff Kongelig Maiestat til Ommeral offver Kongens skibs flode / begaff det sig / at ieg talede met hanem / den dag det ny Skib belff udskut i Vandet. Oc udi blant anden tale som wi haffde sammen / sagde ieg til hannem. Herre i lae flucks til skibs / I haffve nu udi thu Aar yderlig vossuit eders liff / baade til Land oc vand/ Gud spare eder / sandelig / yderlig giffve i eder udi liffs fare. Her til svarede hand mig saa : Mister ieg mit liff 7 ieg faar vel liff igen. Vide i hvor saare wi hede Herremend / hvi wi bære Guld kæder / oc haddve Jordegods / oc ville være yppermere oc høyra actet end andre? Der saare haffve wi denne ære for andre / at naar vor Konning oc Herre / Land oc Rige haffver det behoff / da skulle wi Rigens Fiender afverie / beskytte oc beskerme met mact oc all formue vor Fæderne (ny60) rige / at vore Undersaatte / maa bo oc være udi fred oc rolighed: Ja ville wi haffve det søde / saa maa wi oc haffve det sure met / met dette svar skildis wi ak. Der effter foer hand til skibs udi vor HErris Jesu naffn / oc holt sit folck paa skibet til Gudfrygtighed / saa at de om Morgenhen / Middag oc afftenem siunge Loffsang / oc lod holde Predicken oc Litani / oc uddele Sabramentet / lige som hand pleide gjøre der hand vaar hiemme til sit eget. Oc beviste hand sig saa udi mod alle som vaar paa skib met hannem / at de haffde hannem kier / som hand haffde været deris kiødelige Fader. Der de nu komme nær deris Fiender / kom hand dennem alle til at falde paa kbæ / oc gjøre deris Bøn til Gud / oc formanede dennem / at de sig vilde mandelige bevise deris Fiender / oc kome deris Eed ihu de haffde soret deris Herre oc Konning. (ny61) Oc der offver sagde Presten dennem affløsning til / som alffverlige fulde til Gud met en stadig tro. Her effter komme de til deris Fiende / hvor hand oc fick sin banne oc dødelige saar 7 it i det ene been / oc it udi sin venstre arm 7 dog stod hand frimodig oc tilraadde folcket / at de mandelig stode deris Fiender imod. Men derde nu bleffne skild fra hver andre / da kom Barskeren / oc vilde forbinde her Herluff før end nogen aff de andre som vaare saare: Da befalede her Herluff at hand først skulde forbinde de andre som vaare saare / oc siden komme til sig. Her maa mand see oprictigt Hierte oc en ret kierlighed til sin næste. Hand stod met sine Saar / blodet forramt hannem / dog vilde hand at de fattige Krigsmen doc Baadsmend skulde først forbindis. Det vaar vel en farlig fortøffvelse / men det vaar ik oprictigt mods oc Christelig kierligheds (ny62) vise tegen / som kunde icke være aff kiød oc blod (thi hver haffver naturlige sig selff kierere end en anden) men vaar visselig aff Guds aand / hvilcken der regerede hannem baade til Land oc Vand.

Der salige her Herluff nøddis til / at giffve sig hiem for sin svagheds skyld / kom hand til Dragør / oc hans kiere Broder her Byrre Trolle foer ud til hannem / oc lod hannem føre ud aff skibet. Der hand nu kom til Kiøbenhaffn / vilde hand icke lade sig enten bære eller age til sin gaard / men hand gick hoss sin Broder met sit Sverd paa sin axel

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

/ lige som hand intet haffde skadt / oc fuldis de baade af / ind til Fru Birritthe Gøe paa deris Gaard.

Som hand nu vaar hiem kommen / saa brugte hand middel oc raad / som Gud haffver der til skicket / oc befalede sin Sag den almectigste Gud i (ny63) haand / hvad heller hand vilde haffve det til liffvit eller døden.

Nogle dage der effter kom ieg til hannem / oc talede met hannem om hans Saligheds sag / oc vilde trøste hannem / end ieg kunde giffve hannem / Men paa det at Fru Birritthe skulde icke actet / at hand redde sig til at fare til sin kiere Frelsermand Jesum Christum / bad hand mig / at ieg skulde tale Latine. De faare gaff hand selff de besynderligste stycker aff den hellige Schrift / met hvilcke hand trøstede sig. Oc besynderlige disse Sententier brugte hand. Paulus siger: Det er en vis tale oc verd at holde aff / at Jesus Christus er kommen udi Verden / at salig giøre Syndere. Item / Naaden er større end Synden. Item / 1. Joh: 1. Jesu Christi blod renser oaa aff alle Synder. Item / Om nogen synder / da (ny64) haffve wi en Talsmand udi Himmerige / som er Jesus Christus den Retfærdige. Item / aff Davids Åsalmer. Salige ere alle de som forlade sig paa hannem. Item / Guds Barmhiertighed gaar offver allle hans gierninger. Men hvad (sagde hand) ville wi søge mange Sententier af Schrifftten? Dette søde naffn JESUS er en fuldkommelig Evangelisk predicken. Guds Søn heder JESUS / det er / Frelser.

Fordi hand løser sit Folck aff deris Synder. Hans Folck ere alle de som tro paa hannem. Denne predicken (sagde hand tit oc offte) som heder JESUS / vil ieg beholde udi mit hierte / oc vil videre icke bemøde mig. Hand er mig nock / hoss hannem vil ieg bliffve / oc hannem vil ieg befale Liff oc Siel / Oc bad hand mig oc hemmelig / at naar det skulde være met hannem / at ieg bliffve skulde hoss den (ny65) lille predicken JESUS / oc icke vilde giffve hannem mere faare.

Udi de dage som hand saa laa / falt der atskillig tale ind / oc iblant andet / talede hand om dennem / som forholder at giøre Penitentz (*bod*) til deris døds stund / Oc meente at siugens bitterhed / fanger en vel saa megit at tage vare / at hand icke megit kand tencke paa Penitentz. Oc meente der faare at være alle raadeligt / at de beridde sig udi deris velmact / saa kom de vilde giffve oc tage / som mand siger.

Sagde hand oc iblant andet / der er ingen ting ieg vilde nu lenger leffve faare / end at jeg maatte komme vor ny Schole tilgang / men ieg vil dog den befale den Almectigste Gud / hand finder vel raad efter sin hellige vilie.

Komme wi ocsaa i tale om hans folck / Jomfruer / piger / Hoffmend oc drenge / oc gaff hand dennem alle (ny66) gode vidnisbyrd / oc sagde til mig. Doctor Niels. Jeg haffcer

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

gode tienere / ieg kand ingen aff dennem skylde / de haffve tient mig / oc min kiere Hustru trolig oc vel. Jeg ved icke andet end at de ere Gudfryctige / Gud være met dennem alle sammen / Amé.

Om ottende dagen før end hand hensoff udi Herren effter Predicken / oc effter hand vaar besuimmet som Bloodit haffde forløbet hannem / oc vaar oplagd paa sengen / da talede hand til fru Birrithe Gøe / somj stod doe sengen / oc sagde: Birrithe hustru. Du haffver været min Hustru udi alle maade all den stund wi gaffve været til hobe / som en goder Christen danneqvinde / den almectigste Gud hand skal vel rigeligen belønne dig. Der fru Birrithe disse ord hørde / sprang taarene aff hendis øyen / ned paa hindis bryst oc paa Jorden. Oc sagde hun til hannem: Herluff hvi (ny67) sige i saa? Haffver i nu intet haab til Liffvit? Her Herluff svarede: Min kiere Hustru vær tilfrids / mig skader intet/ det bliffver / vor HERre forlader oss icke.

Anden dag der effter som vaar om tisdagen / annammede her Herluff oc Fru Birrithe vor Herris Jesu Christi Legeme oc blods Sacramente. Der effter sagde hand oss / paa hvad dag at hand skulde affskedeis fra denne Verden / paa Mandag sagde hand / da bliffver der en stor forvandling paa min siude / saa at jeg hvercken skal plagis aff væde eller kuld meer. Det sagde hand om Onsdagen / Fredagen oc Løffverdagen før end hand døde / om Mandagen efter som hand haffde sagt.

Der Manddagen nu kom som hand haffde sagt sig at skulde faa bedre / saa at hand icke videre skulde (ny68) plagis ente aff hede eller kuld / Da skickte hand bud aarle om Morgen den tryslo / til Erlig oc Velbyrdig mand Christopher Mognsøn / at hand skulde komme til sig. Der hand nu vaar kommen / da lod hand dennem løffte sig aff sengen / oc sette sig paa en stoel / hvor paa hand bleff sidendis ind til hand gaff sin aande op.

Der klokken haffde slaget siu / lod hand Barskeren forbinde sig / endog hand sagde det haffde intet paa sig. Der effter bleff hand i meer oc meer svag / dog hand aldrig suckede eller stønde udi sin bitter ktanckhed. Oc talede met mig / dog faa ord / oc neffnde sin Frelsermand tit / oc sagde: Jesu vær mig naadig / Oc holt det saa ud indtil afftenen / at klokken vaar offver ni. Der efter sand hand oc soff / lige som hand haffde været it sund Menniske. Men lit stund ved en fierings time / før hand gaff sin aand (ny69) op / bruste hans øyen / oc der effter dro en lang suck / lige som it Menniske udi en maturlig søffn. Siden bleff hand siddendis oc soff stille / lige som it barn / oc der met tolige hen soffvede udi HERREN / saa at hvercken mund eller andre lemmer noget rørde sig / som pleyer end at skee met mange naar de hen soffve. Daa see wi / at hans endeligt vaar lige som hans leffnet / Gud regerede hannem der hand leffvede / hand oc vaar hoff hannem udi hans døds stund. Saa kand det aldrig feile / at den dør io vel / som leffver.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

For at leffve udi Guds fryct / gjør Mennicken frimodig / at mand døden intet acter meer end en søffn.

Dette haffver ieg nu kortelige talet om denne salige Mands leffnet oc endeligt / paa det / at wi skulle sette oss hans Eksempel for øyen / paa det wi saa maatte leffve effter hans Eksempel / (ny 70) wi saa rolige kunde hensoffve udi HERREN som hand gjorde. Her met ville wi nu befale hannem den almectigste Gud / oc forhaabe / at wi akulle met glæde see hannem paa den yderste dommedag / oc siden met hanem oc alle Guds børn / prise Gud til evig tid / Hvilcket oss bereed haffver vor kiere HERRE Jesus Christus. Nu følger det andet stycke / som ieg haffver loffvit at tale om i denne Predicken.

Om det andet

Denne Mands Gudfryctighed / hves Legeme her i dag begraffvis skal gaff mig aarsage til denne Text / som ieg oplæste for eders kierlighed. Udi hvilcken Text / vor Herre Christus raade oc biuder oss alle / at wi skulle vocte oss / vaage / oc bede. Thi wi vide icke naar (ny71) tiden er. Denne Jesu Christi befalning oc raad / vaar salige her Herluff lydig. Hand vocte sig / vaagede oc bad / oc lod sig finde rede paa hvad tid den Herre Christus vilde komme / og kalde hannem aff denne Verden. Dette lydactigheds eksempel haffve wi at ansee / Ja denne alffverlig Mandat oc befalning / bør alle dennem at være lydige / som jeg sig foruenter Salighed formedelst vor HERre Jesum Christum. Hvo sig effter denne Christi befalning ret skicker / hand det met først er sin Herre Christo lydig / dernest fanger hand selff gaffn der aff / en god samvittighed den stund hand leffver / oc siden en glad affskeed af denne Verden. Saa at denne timelige død bliffver hannem en reise eller gang til det evige lif. Kortelig at sige / hvo denne hære Christi befalning / som hand oss her alle sammen giffver / er lydig / hand lærer den konst der er (my72) ióffver alle Konster / som er rettelig at kunde stride udi mod døden / oc hannem offvervinde (overvinde) mit udi døden.

Paa det at wi kunde disbedre vende oss denne Christi befalning til gaffn / vil ieg trende stycker faare giffve oc dennem forklare.

Det Første	Hvo Christus taler til oc giffver denne befalning.
Det Andet	Hvad Christi befalning indeholder.
Det Tredje	For hvad nødactig aarsage Christus giffver denne befalning.

Det Første

Hvem taler Christus disse ord til / Vocter eder / vaager / oc beder! Dennem taler (ny73) hand baade til sine Discipler / som den tid hørde hannem / oc til alle andre Mennisker / som vaare oc skulle komme udi Verden. Thi saa siger hand sist i Texten / som jeg oplæste / Det ieg siger eder / der siger ieg alle / Vaager.

Hvad haffve wi her aff at Lære! At Christi naade recker til alle oc offver alle Menniske / at Christus oplader Salighedens dør / for den ganske Verden / at Christus / vil alle menneske komme til sig oc bliffve hans Discipler. Der faare siger hand. Det ieg siger eder / det siger ieg til alle / Vaager. Denne Christi Faderlige vilie skulle wi legge paa Hierte / oc forlade ass der til / at hand icke andet meen / end hand siger. Hoss Matthæum siger hand: Kommer alle til mig i som ere besvarede / ieg vil eder vederquege / oc eders Siele skal finde (ny74) rolighed. Der faare sjak ingen meene sig at være udeeluct / fra den hob som Christus vil dele sine velgierninger met. Vil hand at alle skal høre sig / oc alle skulle anamme hans Lærdom / Da vil hand ocsaa uci sandhed / at alle skulle bliffve Salige / saa fremt / som de sig høre oc bliffve hans lydige Disciple. Det er en vis tale / siger Paulus / oc verd at aname / at Jesus Christus er kommen udi Verden at frelse Syndere. Hand siger oc selffver. Jeg er icke kommen at kalde Retfærdige / men at kalde Syndere til Penitentz.

Mange lade sig forføre met en falsk mening / lige som God haffde Registreret alle de som skulle bliffve salige / Disligest oc alle de som skulle fordømmis. Ligesom Gud haffde somme skabt til Salighed / oc somme til Fordømmelse. Mod den falske mening skal mand sette disse Christi ord: (ny75) Det ieg siger eder / det siger ieg alle / Vaager. Oc paa det at mand icke skal aff saadan mening forførís / er det nytteligt 7 at betencke disse effterfølgendis puncke.

Den første punct er / at Adam er skabt effter Guds eget billede. Ja icke Adam ene / men alle Menniske udi Adam ere skabte effter Guds billede. Hvad er det / at være skabt effter Guds billede! Det er / at Mennisket skal leffve udi Hellighed oc Retfærdighed / oc der til skulde leffve evindelig. Gud skabte icke Mennisken effter sit ewget billede / at det skulde fordømmis / eller snart bliffve borte / som uskellige Creatur / men at det skulde bliffve saligt oc leffve met Gud evindelig. Thi saa siger Salomon i Visdommens bog udi andet Capit. Gud skabte Mennisken til udødelighed / oc giorde hannem effter sit eget Billede. Det (ny76) er / Lige som Gud er udødelig / saa haffver hand oc aff Naade beprydet Mennisket / met denne store ære / at det skal være udødelig. Her haave wi Guds Raad hvi hand skabte Mennisken / som er hand skulde være deelactig i ære oc Herlighed / saa at hand skulde bære hans billede / oc leffue evindelig salig met Gud. Endog at Adam forsaa sig / udi mod Gud / da vaar det alligevel Guds raad / der hand

skabte hannem / at hand skulde leffve salig udi Paradiss / hvor udaff hand bleff udskut / for sin ulydelse skyld. Men der Gud nu opreiste Adam igen / met sin Foriettelse om Messia / der er / om Christo / da oprettet hand den gantske Adam som falden vaar 7 der er / alle Menniske som aff Adam komne ere. Thi lige som wi bliffve nedslagne alle met Adam / saa haffve wi oc met Adam fanget Foriettelse / at Gud vil opreise oss udi vor Herre Jesu Christo. (ny77)

Den Anden punct er / om Guds Søn / som er udsend til den gantske Verden / Icke til it Landskab eller thu / men til alle de som fortabte vaare. Thi saa siger hand selff. Jeg er kommen at Frelse det som forlaarit oc fortabt vaar. Er dette Christi ord vist oc sant / som der er uden all tvil / saa er det vist oc fast / at intet Mennisker er undertagen / som kand io bliffve hiulpen ved Christum Jesum. Der faare / naar denne tancke kommer udi dit hierte / at du skalt være udvold til Himmerige / saa tenck dine vilkaar / Oc finder du dig at være Fordømt / for din Synd skyld / hør Christum som siger: Jer er kommen at frelse det fortabte. Holt dig til den hob / oc tro Christi ord / oc giff dig ind til hannem / hand forsmaar dig icke. Paulus siger: Gud vil alle Menniskis salighed / oc at de skulle komme til sandheds bekendelse. Christus siger: Kommer alle hid zc. (ny78)

Den Tredje punct er / om Guds Barmhiertighed udi Christo Jesu / som er offver alle Guds gierninger som David siger. Denne Barmhiertighed strecker sig ud til alle Slecter / Statter oc Landskab / som den hellige Jomfru siunger: Guds Barmhiertighed er fra Slect oc til Slect / offver dennem som hannem frycter. Denne Barmhiertighed oc strider imod den mening som somme haffve / at Gud skulde aff evighed nogle visse Folck forskicket oc forordineret til Fordømmelse.

Den Fierde punct er / Guds mundelig befaling. Denne / siger hand / er min elskelig Søn / hører hannem. Item / Christus udsender sine Apostle met denne befalning / Predicker Evangelium for alle menniske. (ny79)

Den Femte punct er / om Guds Riges tilsigelse / som icke aleniste biuder oss / at wi skulle høre Sønnen / Men ocsaa tilsige oss met Eed / sin Faderlige vilie. Saa vist som ieg leffver / siger hand / Da vil ieg icke nogen Synderis død / men at hand skal omvendis oc leffve. Vil Gud ingen Synders død / hvi vilt du da giøre hannem til en Løgner / lige som hans dig udelucte / som alle biuder sin Naade til.

Den Siette punct er / den beseilning / som Gud haffver stadfest sin vilie met / som er Daabens Sacramente. Gaar ud / siger Christus / Lærer alle Hedninge / oc Døber dennem udi naffn Faders / oc Søns / oc den Helligaands. Denne beseiling er en vis forvaring paa Guds Naade oc venskab / som hand aldrig vil igenkalde. En Verdslig Herre meen

(ny80) at være sig haant / at kalde sit Breff oc Seil til bage / hvad skulle wi tencke om Gud / som er Retfærdig / sandru/ oc uforuandlig udi alle maade.

Den Siuende punct er / om det vilkaar / som udkreffver paa Menniskens side. De sex puncte som tilforn ere bemelte / Lærer oss Guds vilie oc raad / udi Menniskens sag paa sin Saligheds veyne. Men denne punct giffver oss for / hvad vilkaar Gud udkreffuer aff Mennisken som vil bliffve Salig. Dette vilkaar / mange steder er udkruct i den hellige Scrifft/ Hvo som tror oc bliffver Døbt / hans bliffver Salig / men den som icke tror / bliffver Fordømt. Christus siger Luce xiiij. Uden i gjøre Penitentz / da bliffve i alle fordømde. Item / den som tror paa Sønnen skal icke fortabis / men haffve det evige lifff. Kortelig at sige / Gud vil / at wi alle bliffve salige / met dette vilkaar / at wi gjøre (ny81) Penitentz / staa aff Synden oc forlade oss paa vor Herre Jesum Christum / som haffver taald døden for oss.

Det samme vilkaar er i disse Pauli ord. Ephe: 1. Gud haffver udvold oss for Verdsens begyndelse udi Christo Jesu. Det er / Gud haffver før hand skabte Verden / besluttet hoss sig / at de som findis udi Jesu Christo oc ere deelactige udi hannem / ere forordineret til det evige lifff oc Salighed. Det samme scriffver Paulus til de Hebreer / i det tredje Capittel. Wi ere deelactige udi Christo (om wi holde Troen fast til enden. Om det samme vilkaar paaminder oss Christus i Texten som ieg læste. Det ieg siger (siger hand) til eder / det soger iag alle / Vaager. Der saare vile wi bliffue deelactige udi Guds Naade oc miskund / ville wi være deelactige udi Christi verdskyld / da skulle wi høre Christum / da skulle wi bliffve (ny82) Christil Discipler / icke til naffn / som mange ere / med til gaffn / som alle de ere som gjøre alffverligen Penitentz / frycter Gud / er Evangelio lydige / paakalder Gud / oc leffver met en god samvittighed.

Det Andet.

Christi befaling til sine Discipler / ia til alle Mennisker er denne: Vocter eder / vaager / oc beder. Udi hvilcken befaning wi haffve tre ting at acte / oc hver haffver sin alffvuerlig atvarsel / om den store fare / den Christelige Kirche staar udi / den stund hun er i denne Verden. Hvor faare oss ligger stor mect paa / at være denne befaning lydig. Først siger hand: Vocter eder / Der nest Vaager / Siden /Beder. (ny83)

Vocter eder.

Den Første befaling paaminder oss / at wi flitelige see oss faare / at wi icke enten støde oss / eller oc bliffve nederslagne. Den som staaer / siger Paulus / see sig til hand icke falder. Der faare bede wi udi vor bøn / Lad oss icke falddenne Verdem. Oc er besynderligene udi Fristelse.

Men paa det wi kunde disbedre / vocte oss oc see oss faare / vilo ieg opregne / hvad wi haffve besynderligen at vocte oss faare / at wi icke skulle omkomme udi den store fare wi ere udi i denne Verden. Oc er besynderlig Sex ting / som oss aldermest skade kand / oc udstøde oss aff Jesu Chrisi Rige.

Det Første er Dieffvelen met sin list oc Lureri. Alle hans anslag ere / at hand kand føre oss aff den rette Saligheds vey / som er Guds (ny84) ord / til Menniskens Lærdom / som ingen grund haffver udi den hellige Scrifft. Kand hand icke dette bekomme / (at hand kand vende oss fra den rette Lærdom / saa legger hand vind paa / at hand kand komme oss udi it ont leffrnet / saa at den pure Lærdom som wi haffve / skal icke komme oss til gode. Fordi saa / hvor Lærdommen oc leffnedit icke fælges at / der haffver Dieffvelen slaget sin leyer. Ja hand haffver hart at sin vilie bekommet.

Vore første Forfædre haffde Guds ord purt oc reent / oc vaar icke mørcke eller uforstandigt: Naar (sagde Gud) i æde aff det Træis fruct / da skulle i dø. Hvad kunde klarere sigis! Men hvad gjør her Dieffvelen! Hand gaar frem oc necter denne Guds klare befaling / oc siger. I skulle dø / men Gud veed / at paa den dag som i æde aff (ny85) dette Træ / skal eders øyen påladis / oc i skulle bliffve til Guder / oc skulle vide ont oc got. See hvorlunde den fule Dieffvel offverfald vore første Forældre. Hand tog dennem Guds ord aff hiertet (oc stötte der sin forgifftige Løgn ind igen. Hvor udaff hand førde vore Forældre udi døden met samme Løgn / kaldis hand oc en Mordere. Saa gaar hand om udi Verden met idel Løgn oc Mord.

Hundrede Aar før end Syndfloden kom / fick Noe befalning at Predicke / oc at bygge sin Ark. Denne Predicken kunde Sathan icke nedlegge. Hand kunde icke stoppe munden paa denne Guds mand Noe. Men hvad gjorde hand da! Hand stod effter at bringe Noe tilhørere udi it ont leffnet / saa at mesten parten Mennisken paa Jorden / førde it skendeligt leffnet. Hvor met Dieffvelen (ny86) bekom det hand søgte. Hand kunde icke omkaste Lærdommen / saa førde hand Mennisken udi it ont leffnet / hvor met hand fremmede sin villie / saa den Almectigste Gud maatte ødelegge Verden met Syndfloden / undertagen Noe selff ottende. Udi blant hvilcke otte / Cham lod sig forføre efter Syndfloden / oc falt under Guds straff oc heffn.

Effter Syndfloden strax / gaff Dieffvelen sig udi mod Lærdommen / Oc fordi hand kunde icke plat ødelegge hannem / indfører hand atskillige Affguder / saa lenge at Guds Foriættelse om Messia bleff plat forglemt iblant Mennisken. Saa at Gud maatte paa ny Predicke for Mennisken / oc befale dennem den Lærdom / som Adam giffven vaar om Messia oc hans velgierninger. Oc her til bleff Abraham til kaldet / at hand skulle Guds ord beholde / oc fremdelis sine (ny87) effterkommere det forkynde. Vaar

Diffvelen her met stille! Ney / hand lagde sig effter at legge denne Guds predicken øde / baade met falske meninger oc met onde seder / som er Dieffvelens selv tegen.

Det er langsomt at opregne / hvorlunde Sathan lige maade haffver brugt sig / udi Mose / Josve / Dommerens / Kongernis oc Førsternis tid / ind til Christusa kom o canammede Mandom af Jomfru Maria. Hvo kand opregne de atskillige Ketteri som hand opvecte.

Der Christus nu vaar komme / oc haffde fuldkommet det Løffte Gud haffde fuldkommet det Læffte Gud haffde fuldkommet det Løffte Gud haffde giort vore første Forældre / oc siden Abraham oc hans affkomme / fald ocsaa Dieffvelen udi mod den Herre Christum / oc vilde forføre hannem / dog det vaar hannem icke mueligt. Oc fordi all Salighedsens visdom / er at finde udio Jesu (*ny88*) Christi rette bekiendelse / haffver hand altid lagd sig efter / at støde Mennissken fra Christi bekiendelse/ stundem udi en anden. Den hellige Scrift ia Gud Fader selff / Lærer oss Fire stycker p, Jesu Christo / hvilcke wi fuldkommelige skulle vide oc tro. Det første / at Jesus er en sand enig Gud met Gud Fader oc den Helligaand. Saa at Fader / Søn / oc den helliaand er en Gud oc tre Personer. Det atndet / at Jesus er it sand Menniske / fødder af Jomfru Maria / pint / kaarsfest / begraffvet / opfare til Himmels. Det tredje / at denne sande Gud oc dette sande Menniske / er icke tho Personer / men en Persone / saa at alle hans Mandoms gierninger / haffve verd oc krafft af hans Duddommelige natur / som haffver anammet Menniskelig natur til sig / saa at Gud oc Menniske er en Person. Det (*ny89*) fierde / at denne person Gud oc Menniske / er menniskens Saliggjører alene. Saa at hver den som tror paa hannem / bliffve aff met sin Dynd / bliffver Retfærdig ved Christi Retferdighed / oc anammis aff Naade til det evige lif. Disse fire stycker bør alle at vide om Christo / oc dennem yto oc skicke sig der effter udi all Gudfryctighed oc høffviskhed. Hvad gjør her Dieffvelen? Hand anfecter alle disse stycker / hvor hand haffver it aff dennem forryct / haffver hand vundet spilled.

Udi Apostlernis tid opvecke hand Cherinthum/ Ebionem oc andre / som sette sig udi mod Jesu Christi Guddommelige natur. Der effter kom Arius / oc effter hannem mange andre som oc vilde affstorme Christo sin Guddommelige natur oc ære. Men udi Apostlernis tid / nedlagde Sanctus Johannes Evangelist (*ny90*) den vildfarelse / oc grundelige Lærde om Jesu Christi Goddommelige natur. Oc siden opvectis mange som de andre hoffvit Kettere skamfute oc offvervunde.

Der Dieffvelen saa / at hand icke kunde her met bekomme sin vilie / anfecte hand det andet stycke / som er fornøden at bekiende om vorre Herre Jesu Christo / som er / at hand er it ret naturligt Menniske / met alle menniskelige vilkaar / undertagen Synden / oc haffver effter sin død oc pine Opfaret til Himmelen / oc sider ved Gud Faders høyre haand / udi Guddommelig Maiestet oc Herlighed. Denne Artickel om Christi mandoms

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

natur haffver oc Sathan anfectet / oc opvact Kettere som vaar besynderlig Marcion / Cerdon / Manichæus som neyttede Jesu Christi menniskelig natur. Disse haffde icke lang fremgang / Thi Gud opvacte gode Lærefædre / (ny91) som den Ketteri nedsloge oc ødelagde.

Der Dieffvelen icke kunde det andet stycke omkomme / greb hand det tredje stycke an / som er / at Christus Gud oc Mand er en Persone / oc icke tho Personer / som de ere tvende naturer. Her opvacte Dieffvelen Nestorium / som bekiende tvende naturer udi Christo / som oc ret vaar / Men hand Lærde oc / at Christus vaar icke en Christus / men tvende / der er tvende personer udi Christo / lige som der er tvende naturer. Denne mening bleff icke heller lunge / De hellige Forfædre sig her udi mod sette / oc nedlagde denne Vildfarelse.

Der Dieffvelen saa / at hand icke heller kunde haffve her sin fremgang / udi mod dette tredje wi skulle vide om Christi Embede / oc verdskyld. Her udi (ny92) fick hand stor methold / oc haffver denne dag. Scrifften lærer / at Jesu Blood renser oss aff alle Synder.

Scrifften lærer / at Jesu Christi lydactighed / hvor met hand fuldkom Loven / er vor Retfærdighed. Scrifften lærer / Troen / ene gjør oss deelactige udi Christi Jesu velgierninger. Der kand icke Dieffvelen lide. Kand hand icke altsammens nedsla denne pure Lærdom / gjør hand saa megit som hand kand / Oc lader Christo en part / Oc tillegger Menniskens verdskyld oc fortienste en anden / saa at Christus skal icke være uden en halff Frelsermand. Denne vildfarelse haffver hand udi Pafrfvedømmit veldelige beskyttet / Endog der fands udi alle tider nogle som sette sig der imod / indtil vor tid / som salig Morthen Luther met andre flere hefftige sette sig udi mod Dieffvelsen / oc bekiende oc lærde / at Jesus Christus alene for uden vor (ny93) fortienste 7 er alle deris Salighed som tro paa hannem.

Der Dieffvelen nu dette fornåm / gaff hand sig icke tabt / men brugede oc bruger daglig fire anslag / met hvilcke hand den salige Lærdom acter at dempe. Det første anslag er / at hand skender denne Lærdom for en Katters Lærdom / hvor met hand mange bedrager. Det andet anslag er / at hand opvecker mange mectige oc vise / som denne rette Lærdom met all Tiranni oc Sophisteri forfølge. Skendelige dræber alle dem / som giffve ene Christo den ære / at hand er vor Visdom / Retfærdighed / hellighed oc igenløselse. Det tredje anslag er / at hand opvecker atskillige Secter udi den Christne Kircke / begynder stor trætte imellem dem som lærer udi den hellige Scrifft / oc her udi vil icke siunis en Dieffvel som hand er / men en Guds Engel. Det fierte anslag er / (ny94) at hvad hand icke kand bekomme met det første / andet oc tredje anslag / det vil hand udrette met sin aand / saa at hand opvecker dennem som hører den pure

Evangeliske lærdom / ia end mange aff dsnnem met / som Ordet predicke til Synd oc ondskab at bedriffve / Hvor met hand udretter sin vilie / saa at Ordet gjør icke fruct udi mange. Her udi Danmarks rige / Gud haffve loff / haffve wi Guds ord purt oc reent / oc bemengis icke met nogen Ketters Lærdom. Dog er icke Dieffvelen stille / som mand maa see udi alle Statter. Oc mange beklager at Folcket vaar icke nær saa ugudeligt udi Paffvedommen som det nu er. Hvorlunde gaar det til? Udi Paffvedommet haffde Dieffvele angrebet oss udi en anden maade / hand haffde den pure Evabgeliske Lærdom omkast / oc der met dreff sin vilie. Men nu kand icke ombringe Lærdommen (ny95) / der saare falder hand oss an paa en anden side / oc kommer oss udi atskillig Synd oc offvertrædelse udi mod Guds Bud. Saa at det hand kand icke udrette met falsk Lærdom / det bekommer hand met tilskyndelse til alle utilbørlige gierninger / som mand maa see for øyen.

Hoer / Mord / skørleffnet / druckenskab / Tiranni / hoffmod / Aager oc mange andre Synder / hoss mange regnis icke for Synd. Sammeledis findis der vel oc stor brøst hoss dennem som skulde saadanne groffve Synder affverie / baade hoss Verdslig Øffrighed oc Geistlig. Ja hvad skal ieg sige. Danmarck vaar aldrig saa Synd til giffven / som det er nu i dette klare4 Evangelis livff. Hvilcket som Dieffvelen saa bestiller / paa det at Guds pure Lærdom / skal icke gjøre hennem affbreck paa sit rige.

Her paa maa wi see / at Christus (ny96) icke til forgæffvis paaminder oss / oc siger / Vocter eder / seer eder saare / at Dieffvelen forfører eder icke.

Hvorlunde skulle wi vocte oss / ar Diffvelen icke skal omkomme oss? Wi skulle tage vare paa tvende ting / som er paa Lærdommen oc paa vort leffnit. Lærdommen skulle wi beholde pur / oc bekiende / hves Hoffvitstycke som er kortelige befattet udi vor Troes artikler / oc udi de Ti Budord. Denne Lærdom skulle wi icke lade forrycke eller ellers forfalske / Thi hand er alene vor Saligheds fundament. Der nest skulle wi see paa vort leffnit oc gierning / at de komme offver ens met Ordet / saa meget som oss mueligt kand være. Icke anseendis den store Hob / som hen symmer udi deris Synd oc ondskab / ind til de paa det sidste undergaa oc druckne udi deris Synd / Men den saa Hob som frycter Gud oc vandrer udi hans Veye. (ny97) Det er io meget bedre / at reddis met Noe udi Arcken / end at Druckne met den ganske Verden. Det er io megit bedre at undgaa Guds heffn oc straff met Loth / end at bliffve omkommet met de mange Sodomiter. Ja det er megit bedre at bliffve Salig met de fattige som hører Evangelium oc der effter leffver / end at bliffve fordømt met de Mectige / / Rigeoc veldige som Evangelium forsmaar. Hvo vil icke heller være udi glæde met den fattige Lazaro / end at pinis udi Helffvede met den rige Fraadzere. Der faare lader off vere vor Herre Christo lydige / at wi off / oc see oss faare / at Dieffvelen hverken met falsk Lærdom / eller met it Ugudeligt leffnet oss omkommer.

Det andet som wi skulle vocte oss faare / er den Pharisaiske surdey. Vocter eder / siger Christus / for Phariseernis surdey / som er Hyckleri eller (ny98) øyenskalckeri. Som hand oc en anden steds siger: Vocter eder for dennem som siunis udvortis Hellige oc fromme / oc dog ere icke for Gud / det de for Menniskens siunis. Hvorlunde Verdden er forført met saadan surdey / kand mand icke nock beklage. Hvad kunde siunis Helligere end gra Muncke? Sandelig deris udvortis Hellighed vaar met Aandeligt forræderi beteckt. De neffnde Christum / deris leffnit siuntis at være it Engle leffnit. Men hvad udrette de her met ? de omkomme mange Mennisker / oc førde dem met saadan forteckt skalckhed hen under Dieffvelens rige. Der faare vil Christus at wi skulle tage oss vare for saadan surdey / som en gantske Menighed kand fordærffve.

Hvorlunde kunde wi her Vocte (ny99) oss? Wi skulle icke dømme paa Lærdommen aff Menniskens uduortis Hellighed / men wi skulle paa det udvortis leffnit oc Hellighed dømme aff Lærdommen / som Christus siger / I skulle kiende dem paa deris Fruct / det er paa deris Lærdom.

Det tredje wi skulle vocte oss saare / er vor hiemfødde gest / hvilcken met sine raad mange omkommer.

Denne gets heder Caro, det er Kiødet/ Ja den naturlige tilbøielse til aly ont / som fødis met Mennisket. Naar nogen er kommen til Christum formedelst troen / oc Christi aand begynder at ville haffve offverhaand / oc raader Menniskens til lydactighed / oc raader Menneiskens til lydactighed imod Gud / til kysthed / ædruhed / oc til andre dygdeer / som Christus udkreffver aff sine / oc Mennisket vilde gierne være Gud lydig / Da kommer denne gamle bevaante Huss gest oc giffver andre raad. Hand raader / (ny100) du skalt fare vel met dig selff / du skalt søge Rigdom oc vellyst. Her begynder nu trætte imellem Kiødet oc Aanden / hver haffver sit raad. Hver haffver sit raads aarsage oc fundament / Mennisket hører dennem baade, Moses fick Guds befaling at hand skulde met stor platz oc umage udført det Jødiske folck aff Egyften. Her komer hans raadgiffvere frem / hans gamle gest oc Christi aand. Den gamle gest / giffver dette raad. Moses du vedst hvor din sag er sat / Du est en Jøde fød aff det træls folck / men er der vel affsked met / Thi du actes aff Pharaos at vere hans Daatters Søn / oc haffver allerede stor ære oc actes nest Kongen / Hvo veed hvad der and bliffve aff udi fremtiden / Kongen er dødelig / hvad vedst du om du bliffver Konning igen. Her imod raadde Christi aand i denne mening. Mose at du icke bleffst ihielslagen (ny101) strax du vaarst fød i Verden / det vaar Guds gierning / at du est kommen til saa stor ære / det haffver oc Gud giort / Vilt du nu lyde din gestis raad / da findis du at være ulydig udi mod Gud / som kand straffe dig met evig pine. Men lyder du mit raad / kand vel skee / du skalt lide megit der offver / men din betalning / hun bliffver evig glæde udi Himmergis rige. Hvad gjorde her Moses? Her til svarer den Epistel til de Hebræer met disse ord: Moses

der hand vaar vorden stor / foracte hand at kallis Pharaonis daatters Søn / men hand heller vilde lide ont met Guds folck end at haffve timeligt gaffn / som hand icke forsmæele for Christi naffn / end at haffve alle Egypti liggende fæ oc Rigdom. Thi hand saa til den betalning hannem tilstod. I dette (ny102) Eksempel maa mand klarligen see Hvorlunde Moses forskød sin gamle gestis raad / oc holt sig til Christi aands raad.

Bonifacius papa hand fick befallning / at regere den Romerske Kircke met Guds ord / oc at vere it Eksempel til all fromhed oc dudelighed. Her kommer disse tuende raadgiffvere. Guds aand raader hannem at hand skal forsge Verden / søge Guds ære / oc vente løn udi Himmerigis rige. Men hans hiemfødde gest / hand raadde megit anderledis / som er at hand skulde søge Herredøm offver den gantske Kircke / Hvor met hand kunde bekomme Rigdom / ære oc vellyst / Ja at det vaare vel en herlig ting / at der vaare en Geistlig Regenter / som der er en Keiser. Hvad gjorde her Bonifacius? Hand lyde sin gestis raa / oc der met sanck ned udi Helffvedis affgrund. (ny103)

Joseph vaar anfectet aff sin Herris Hustru / udi sin Herris fraværelse / saa at hun begærede / at haffve ublu samqvem met hannem. Her kommer disse tho raadgiffvere frem / oc hver giffver sit raad. Caro siger / Jeseph / see du est sold aff dine Brødre / du vedst icke naar din Herre vil bruge dig som en anden træl. See her er nu aarsage at du kant bliffve vildere / det er en deylig qvinde oc lystig som dig tilbiuder / i ere ene / hvo skulde spørret / hun kan fremme dig til meget got / saa at du kant end bliffve fri en gang oc bliffve en ypperlig Mand. Dy frycter at du fortørner Gud / men hand er naadig / du kant gjøre Penitentz / saa bliffver alting klar igen / ver frimodig / oc gjør qvindenis vilie. Men hvad du icke det gjør / saa faar hun had til dig / beklager dig / oc taar ved sige paa dig det du aldrig tenckte / saa kommer du om paa (ny104) det sidste. Hvad svarer her Christi aand til udi Joseph? Jpseph / Joseph / Du vedst hvad Gaffver du haffver af Gud / du vedst hvorlunde Gud fride dig. Du vedst hvorlunde du aff din Herre actis / hand haffver dig kier. Hand haffver giffvet dig mact offver akt det hand haffver / undertagen hans Hustru / som Gud haffver forbødet dig at røre. Men gjør du imod Gud / da tager hand sine Gaffver fra dig / da lader hand dig falde af it Hoer udi it andet / indtil du omkommer oc bliffver endelig Fordømt. Lysten gaar snart / skammen bliffver hart / en ond samvittighed vil icke seile. Hvad gjorde her det ædle blod / den deylige unge Joseph? Hand atlyde Christi aand oc foractede sin gamle gestis raad / hvilcket som skal vere hannem en evig ære udi Himerigis rige, (ny105)

David saa Versabeam Oriæ Hustru / toe sine been / oc fick begæring til hende / Her kommer hans raadgiffvere frem. Christi aand giffver dette raad. Du vedst David / at Gud haffver udi sin hellige Lou saa sagt: Du skalt icke bedriffve Hoer / Denne Gud haffver gjort dig til en Koning som tilforn vaarest en Faare hiurde. Denne Gud gaff dig styrcke / at du dræbte Løffven / Denne Gud gaff dig offverhaand offver den Hoffmidige

kempe Goliath. Hand haffver oc loffvit dig / at aff din Sæd skal regere Jacobs huss til evig tid. Her imod gaff Davids gamle gest it andet raad. Det er vel imod Gud at bedriffve Hoer / det bestaar ieg / men Gud bliffver vel til frids / hand kaster dig icke bort for saa liden brøde / du kand komme til Penitentz igen. Brug din lyst med de est ung / alderen skal vel synne for sig selff. De est icke (ny106) heller hver mand / du est en Konning / du maat nogen lyst haffve meer end en anden / Du kand icke være saa hellig / som Nathan din Prest vil haffve dig / see hvad det er en deylig quinde. Sicke smucke hvide deen haffver hud / see havd hun er rosen rød oc skickelig udi alle maade. Est du ræd for Hoer / her er gode raad at affvende det. Hendis Hosbonde Vrias er udi Kri / du kand det vel saa beskicke med din Høffvitzmand Joab / at hand kand komme saare udi Striden oc kand saa omkomme / saa haffver du Bersabeam selff / oc kand hende tage til en Hustru / til du haffver. Hvad gjorde her David? Hans lod sig offver tale af sin gamle bevaande gest / oc uddreff Christi annd / oc bedreff baade Mord oc Hoer / oc forræderi imod sin fattige Undersaatte. Hvor met hand haffde fortient den evige død. Men Gud aff naade lod hannem (ny107) kalde til Penitentz / dog hand det gantske Jødiske rige storlige straffede for samme Synd / hans egne Hustruer bleffve skende aff hans egen Søn Absolon / hans Søn Ammon tilforn haffde belegit sin egen Syster. Hand selff maatte rymme Riget / endog hand siden kom igen.

Hvo vil her synde met David? Den evige straff undkom hand aff naade / der hand gjorde Penitentz / den timelige straff maatte hand lide andre til Eksempel. Thi Gud vil icke haffve Hoer oc Mord ustrafede. Der leffver mange udi Danmark som veed vel lige saadant Eksempel / men ieg vil det haffve sparit.

Lieg saa raader kiødet oc aanden udi andre ting. Kiødet raader til timelig lyst/ Oc annden raader til evig lyst.

Hvad skal man her gjøre?

Mand skal tage sig vare/at man (ny108) icke forfør is aff sin Husvaande gestis raad / oc all flid legge paaek / at Christi aands raad altid følgis. Thi saa siger Paulus/Hvo som vandre effter kiødet/hans skal dø. Det er /den som holder sig effter kiødsens raad/ hand bliffver for dømt/ Uden hand kommer til alffverlig omvendelse. Men den som leffver effter aanden/ det er aandsens raad/ hand skal leffve. Thi at leffve effter aandsens raad / er Troens rette fruct/ ved hvilcken tro wi ere indplantede udi vor Herris Jesu legeme/ oc der faare ere arffvinge til det evige rige.

Det fierde wi skulle vocte oss for/ det er modgang oc medgang/ at wi dennem ivke misbruge. En staadere kand saa vel bruge sin reffne kaabe sig til Fordømmelse/ som en Konning kand bruge sin Kongelige dregt sig til fald. Men hvo der bruger sin teffne kaabe met Lazaro/ oc sin Kongelig (ny109) kiottel met David eller Ezechia/ hand kand

der aff ingen skade fange. Salige her Herluff sagde en tid/ oc kand vel skee tire. Jeg haffver fangit offverhaand offver modgang/ saa at hand skal intet skade mig met Guds hielp/ Hvercken siugdom eller fattigdom eller forfølgelse eller had/ skal mig offvervinde/ ieg haffver dennem under mig/ Men medgang kand jeg icke saa vel saa mect met/ HYand er en større kempe/ naar det gaar mig lykkelig oc vel/ vil kiød oc blod noget ophøffve sig der aff/ Men ieg skal met Guds hielp/ oc faa bugt paa hannem/ at hand icke skal trenge mig. Det er oc visselig sand/ at mange kand bedre bære onde dage end gode dage. Der faare er det fornøden at mand vandrer varlige/ baade udi metgang oc udi modgang/ at mand icke bedragis enten aff den ene eller aff den anden. (ny110)

Hvad helder modgang er Legemlig eller aandelig/ haffve wi ingen bedre bod/ end at see til Guds vise raad/ som vil sin Christne Kircke være prøffvet met kaarssit/ somme udi en/ oc somme udi en anden maade. Der nest at wi se til Cristi Eksempel oc alle Helgens fra Verdsens begyndelse. Disligest at wi see til den wsigelige ære/ som staar dennem saare/ som her lider taalmodige.

Medgang actis besynderlige udi kræsenhed/ Rigdom/ Verdslig ære/ yndist/ Slect/ sunghed/ venskab/ oc andet saadant/ oc er mest fare aff kræsenhed oc Rigdom. Der saare vil ieg sige hvorlunde mand skal vocte sig for dennem.

Den Rige mand som Lucas omtall Cap: 16. Hand leffver daglige dags kkræselige/ oc holt sig meget herlig met Dyrebar klæder/ Oc siger Christus/ at hand bleff fordømt. (ny111) Her skal mand se Sagen til hans Fordømmelse. Det fordømte hannem icke/ at hand haffde Dyrebar klæder. Mange hellige Konger/ oc andre fine Men oc qvinder/ haffve vel leffvit saa herlige som denne Mand. Men det fordømte hannem/ at hand det fordømde hannem/ at hand misbrugte de gode Gaffver som hand jaffde af Gud. Først lod hand sin kræsenhed oc Dyrebar smykke forføre sig/ at hand intet actede om sin Salighed/ men hvad hand der om stundem hørde/ enten actede hand det lidet/ eller menete det at være fabek/ tilhobe set/ at holde Undersaatte udi lydactighed met/ som mange Ugudelige kroppe/ udi Paffvedommet besynderlige/ mene denne dag. Der nest Hoffmodet hand sig oc forsmade den fatige Lazarum/ som laa for hans port. For disse aarsagers (112) skyld bleff hand fordømt. Men haffde hand saa tenckt ved sig. Gud haffver giffvet mig stor herlighed/ Jeg haffver sundhed oc karskhed/ ieg gaffver Dyrebar klæder oc kaastelige rætter. Det bekiender ieg at være Guds gaffve/ Hannem vil ieg derfortacke/ hans ord vil ieg høre oc leffve effter. Jeg vil ingen ting haffve kiere/ end at være Gud lydig/ hannem skee loff oc tack for alle sine gaffver. Oc effterdi ieg haffver ocnock at hielpe andre met/ vil ieg icke glemme de fattige/ Jeg vil tage den fattige siuge Lazarum udu mit Huss/ hannem vil ieg klæde oc føde/ oc hielpe til hans sundhed/ Gud kunde vel gjort hannem saa mectig oc Rig som ieg er/ men hand vilde

lade hannem være arm/ paa det at hand vilde see hvorlunde ieg vil skicke mig met hannem/ Ja ieg vil vende alt det jeg haffver Gud til ære/ oc min næste til gode oc trøst. (113) Haffde saa denne Mand giort/ da haffde hans Dyrebare klæder oc kaastelige rætter ingen skade giort hannem.

Christus kalder Rigdom torne/ oc siger. Det er vanskeligt/ at en rig Mand kand indgaa udi Himmerigis rige/ icke for Rigdom er ontr/ men for Menneisken hannem misbruger/ oc icke acter hvad skade hand fører/ nar hand urettelig brugis. Naar mand forlader sig på hannem/ naar mand Hoffmoder sig aff hannem/ naar mand bruger hannem andre til skade/ naar mand lader hannem føre sig hen til ukyskhed oc offverflødighed/ Kortelig at sige/ naar mand lader hannem føre sig fra Gud til Dieffvelen.

Der saare skal mand vocte sig for Rigdom/ at hand icke forfører oss oc bliffver oss til en snare/ met hvilcken (114) Dieffvelen fanger oss/ oc binder oss under sin mact oc vold.

Sanctus Paulus mercklige Lærer/hvorlunde mand kand bruge Rigdom Gud til loff/ oc sig selff oc andre til gode. Oc ere disse Pauli ord 1. Thimot: 6. Biud de rige i denne Verden/ at de icke Hoffmode dem/ oc ey heller sette haab til den wuisse Rigdom/ men til den leffvende Gud/ som giffver oss rigeligen hvad wi haffve behoff at bruge/ At de giøre got/ bliffve rige udi gode gierninger/ gerne giffve oc dele met andr/ samle dennem selff Liggende fæ til en god grundvol på det tilkommende/ at de kunde faa det evige lif.

Her lærer Paulus/ hvorlunde den rigis hierte skal være besindet/ oc hvorlunde hand skal bruge sin Rigdom om hand icke vil fare ilde.

Hans Hierte skal være ydmygt/ (115) saa at hand sin intet berømmer/ ingen forsmaar eller foracter. Der nest skal hand icke forlade sig på sin Rigdom/ som er uviss/ men hand skal forlade sig på den leffvendis Gud/ aff hvilcken hand haffver baade liss oc lifsens nødtørstighed.

Naar Hiertet saa staar/ skal hand vide at bruge Rigdommen ret/ som er at bliffve rig udi gode gierninger. The den som er Gudfrygtig oc rig/ hand kand megit got udrække/ Hand ivke aleniste holder sig selff effter sin Statz vilkaar/ men hand seer til Guds ære/ hand seer til Land oc Rige/ hand seer til Christi fattige lemmer på Jorden/ oc betencker at Gud haffver giffvit sig Rigdom til at fremme Guds ære met aff sin yderste mact/ til at hiælpe Land oc Rige met naar det giøres behoff/ til at klædse oc føde fattige mennisker met. Hvo saa bruger sin Rigdom hand seer sig vel (116) faare/ hannem er ivke Rigdom til fald/ men er it fundament til it got Liggendesæ udi Himmerigis rige.

Saa haffver den salige her Herluff Trolle bruget sin Rigdom.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Aff det som er sagt om Rigdom/ kand mand oc vide hvorlunde mand skal haffve sig udi ande Guds gaffver/ at mand lader dennem icke være sig til skade oc Fordømmelse.

Det Femte wi skulle vocte oss saare/ er fire slags forargelse. Den første/ at wi icke forargis her aff/ at de ere saa mange som Synder oc leffver foruden Guds fryct/ lader Dieffvelen lede sig hvort hand vil. Her skal mand heller efterfølge de faa gode/ end demange onde/ oc heller begræde de mange ondis Fordømmelse/ end følge dennem effter. Den anden/ at wi icke forargis/ for Kaarssit trenger Gudfryctige meer end andre/ fordi det er Guds raad/ at hand (117) sine Børn tucter i denne Verden/ oc Dieffvelsens børn lader pinis udi Helffvede til evig tid. Den tredje/ at wi icke forargis her aff/ at den Christne Kircke fiunis saa ringe udi Verden/ at hun icke mectig oc bold for Verdens øyen. Den fierde/ at wi icke forargis/ for de ere faa faa som anammer det hellige Evangelium/ at der er flere Mectige oc Vise/ som spotter det hellige Evangelium/ end som det annammer.

Det Siette wi skulle vocte oss saare/ er at wi icke met villie oc vidskab imod samvuitighed falde udi Synden. Fordi det er icke andet/ end at sorsmaa den almectige Gud oc foracte hans befalning. Mange ere vel udi Verden som læse Guds ord/ hører Predicken/ gaa til Sacramente/ siunis ogsaa at være Gud lydige/ men naar deris affect staar hart efter noget/ endog de vide det at være (118) imod Gud/ da ville de haffve deris vilie frem/ oc ville være Gud lydige udi ande ting. Denne Gudfryctighed hun er icke ret. Thi Gud vil saa vel haffve lydighed udi en ting som i en anden/ saa meget som nuliggt kand være. Den Greske poeta Sophocles scriffver om en drabelig Krigsmand/ som vaar met at belægge Troiam som hed Ajax. Denne Krigsmand haffde udi sinde at sla Ulissem/ som vaar en mercklig talende Mand/ udi hiel: Men de Gudinde Pallas/ som Ajax holt for sin Gud/ vilde icke at Ulisses skulde slass ihiel. Der saare kom hun til Ajax/ oc bad hannem/ at hand vilde spare Ulisses for sin skyld. Da svarede Ajax. Min Gud/ udi andre ting vil jeg erne være dig til vilie/ men her udi vil ieg gjøre min vilie.

Denne Fabel er icke til forgeffvis optenckt/ men udi it Eksempel giffver tilkende mange Meniskers Religion (119) oc Guds dyrckelse. De ville vel Gud tiene/ dog saa at de ville haffve deris vilie frem. En Agerkarl gaar vel til Kircke/ berømmer sig af Christo/ oc effter hans befalning er sin Øffrighed lydig. Hand holder sit Folck til at frycte Gud/ men her udi vil hand icke være Gud lydig/ som er at hielpe fattige vedtørstige Mennisker for uden Aager. It ukysket Menneiske hører Guds ord/ oc lader sig finde Gud lydig udi mange maade/ Men de ukyskhed vil hand icke lade/ endog hand veed Gud haffver den forbødet. Saa gaar det oc til udi andre maade. Hver vil være Gud lydig/ så længe hans affect oc vilie icke andet udkræffver: Denne Gudfrygtighed er lide saadan/ som den der den Hedenske Ajax haffde. Men ieg befrygter/ at de som ere Gud

lydige som Ajax vaard/ faar och saa løn som Ajax fick. Der saare er det fornøden/ at wi som (120) ville bære it Christet naffn/ at wi tage oss vare/ at wi icke met vilie oc vidskab/ forgribe os imod Gud.

De som met vilie oc vidskab Synde udi mod Gud/ knytte sin en Synd kiæde/ som dennem paa det sidte skal nedtrycke til Helffvedis afgrund.

Det første led paa denne Synd kiæde/ er huskud eller tancke paa noget som Gud haffver forbødet. Hvo der giffver saadan rum/ oc udstøder hende icke met det snariste/ hand velvillige synder mod Gud. Mand pleyer at sige/ tancke rider told fri/ men tage sig vare som tager hende inden skibsborde. Thi hand enten støder eller siuncker. For hvor en ond tacke hvilis nogen tid udi Menniskens hierte/ da bliffver hun icke ene/ men opvecker attraa udi hiertet/ til den ting som tancken hænger paa. Saa af denne atraa bliffver det andet led udi Synd kiæden. Naar denne atraa hænger (121) nogen tid udi hiertet/ da optendis hun meer oc meer/ saa at du icke da kand slcgne hende/ men hun rycker met sig Menniskens vilie oc samtycke. Hvilcken vilie oc samtycke/ er det tredje led paa Synd kiæden. Jaa naar du haffver disse try led/ saa kommer strax det fierde/ som er den onde tanckis/ onde atraas/ oc onde vilies udvortis bestilning oc gierning. See hvorlunde en Synd locker en anden til sig. Est du kommen saa langt udi denne Synd kiæde/ løss op igen met det første/ stak aff din Synd oc falt til Gud met en alffverlig Penitentz/ at det icke bkiffver meget verre/ oc at Synd kiæden icke skal bilffve for tung. Thi hvo som ofte bruger sig villie udi nogen gierning/ som Gud haffver forbødet/ hand knytter dleer led paa sin Synd kiæde/ saa at det femte led bliffver en ond samvittighed hvilis udi Hiertet / (122) begynder hun at soffve oc dø aff/ saa at hun intet følis/ Men dog tager hun det siette led til sig/ som er Guds foractelse/ hun griber met sig en oggver sømmendis Uretfærdighed/ saa at mand nu obenbarlige giffver sig til al utuct/ imod alle Guds hellige Bud/ acter det ene lige saa meget som det andet/ det er plat intet. Denne offversømmende Uretfærdighed/ binder Dieffvelen det ottende led til udi Synd kiæden/ som er Affguderi. Thi naar Dieffvelen haffver ført Mennisken udi all slemhed oc utuct/ da vil hand siunis en Guds Engel/ oc lader at hand vil bringe Mennisken paa gode veye igen/ at hand skal tiene Gud. Men udi den rette Guds tienstis sted/ setter hand Affguderi/ oc Menniskens Lærdom udi Guds Lærdoms sted. Hvad kand her blifve aff? Synd kiæden er meget stor oc svaer/ som er aff disse otte led dsmmenset. (123) Men naar mand bliffver nogen tid udi sit Affguderi/ føyes det niende led til/ som er it forherdet sind oc vrang Dom om alting. Saa at mand dømmer det for ont som er gaat/ oc tuert imod dømmer det at være got som er ont. Ved dette sestis det tiende led som er Føløshed/ saa at Mennislens hierte nu aldrig føel Synden meer/ at mand plat intet acter Synden/ oc icke fortryder hende i nogle maade/ men haffcer alt lige kiert heller mand gjør ilde eller vel. Denne Føløshed følger det elleffte led udi Synd

kiæden/ som er Penitentzis andelig foractelse/ saa at du ingen acter som raader dig til det besste/ men far hen som Dieffvelen selff/ udi all fulhed oc slemhed/ indtil den tid kommer/ din arme Siel skal udaff din forbandede krop. Naar den tid kommer/ da knyttes det tolfte oc sidste led til Synd kiæden/ som er Mistrøstning (124) paa Guds Naade oc Barmhertighed. Thi naar at døden kommen oc bancker/ da vaagner den onde Samvittighed/ som lenge haffver soffvet/ oc bær vidnisbyrd imod dig/ oc bær dig alle dine Synder faare/ som du nogen tid tenckt oc giort haffver imod Gud/ som tit oc offte vilde igenkallet dig aff den onde vey/ til forsmæelse oc foractelse. Her aff kommer mistrøstighed paa Guds naade/ och saa sammen knyttis Synd kiæden met enderne/ oc bliffver saa svaer/ at hun trycker Meniskens Siel ned udo Helffvedis afgrund til evig tid.

Saadant er det mine fromme Christne at giffve Synden rum/ saadan høy fare er det at legge Synd paa Sybd. Der saare rader ieg alle/ at de met det første/ men de ere udi deris velmact/ løse denne Syndkiæde op/ saa at hun icke undertrycker dennem til den evige Fordømmelse. (125) Oc naar Christus siger til oss/ Vocier eder oc seer eder faare/ lader oss her paa tencke/ at wi oc i denne siette maade vocte oss/ at wi icke villige synde udi mod vor Samvittighed.

Saa haffver wi nu hørt/ hvad det første ord/ udi Christi befalling haffver på sig. Vocter eder/ siger hand/ iere udi stor fare. Hvad fare der er haffver ieg nu fortald. Nu følger det andet ord udi Christi befalling/ som er Vaager.

Vaager.

Os biudis udi den Hellige Scrifft/ at Vaage/ udi atskillige maader. Stundem som Tienere/ som forventer deris Hussherre. Stundem som Hussholdere/ som ere redde/ at tiuffve skal komme oc bryde ind i Huset/ oc stiele hen hvad der er. Undertiden som Krigsmænd, som veed icke naar deris Fiende (126) vil falde sig an. Stundum som Hiurder som som vocter offver derers hiord. Her forstaas den først6e maade/ som er at oss biudis ag Vaage oc forvente vor Hussherre/ at hand icke finder oss soffvendis. For finder hand oss soffvendis/ da støder hand oss aff sit Huus: Det er hand lycker Himmerige til for oss.

Skulle wi oc Waage som Krigsmend under vor Høffvitzmand Jesu Christo. Der saare siger hand til sine Disciple: Vaager oc beder/ at o icke falde i Fristelse/ lige som hand saa sagde: I haffve udvold mig til eders Kong/ i haffver soret mig. Det saare er min Fiende eders fiende. Hand staar effter at forføre eder aff min Leyer/ paa det hand kand sla eder ihiel.

Men hvorlunde skulle wi Vaage? Wi skulle baade haffve andelige klæder paa oss/ oc aandelig Vaaben. Om klæderne taler Christus om i (127) Sancti Hansis obenbarelse i det 16. Capittel/ Hvor hand saa siger. Hellig er den som Vaager oc forvarer sine klæder at hand icke gaar nøgen/ saa at hans blyssomhed bliffvet obenbaret.

Hvad er det for klæder? Først skulle wi iføre oss Jesum Christum/ som skeer ved Troen oc stadfestis met Daaben. Saa mange som er døbte/ siger Paulus/ haffve iført sig Jesum Christum/ saa at hand skiul deris Synd, oc smucker dem met sin Retfærdighed/ saa at de nu for Guds ansigt icke siunis Syndere/ men Retfærdige aff Christi Retfærdighed.

Om denne klædebon tall den Christne Kircke hoss Esaïam Cap. 61. Jeg vil meget glæde mig udi Herren (der er udi Christo) fordi hand haffver klæd mig met Salighedsens klædebon/ oc iført mig udi Retfærdighedsen kaabe. Ja haffver smycket mig (128) herlige som en Brudgomme/ oc som en Brud haffver hand beprydet mig met Brudespan. Her bescriffver den hellige Prophete met en lignelse det Aandelige smykke/ som Christus pryder sin Brud met/ Det er hvor den som giffver sig til hannem ved Troen. Dette smykke kalder hand Salighed oc Refærdighed/ som wi icke kunde faa aff nogen anden/ end af Jesu Christo alene. Naar wi ivke haffve dette smykke paa/ da ere wi plat nøgne/ saa wi hvercken haffve Salighed eller Retfærdighed. Oc skal dette forstaais om Christi Retfærdighed/ som os til regnis naar wi tro paa hannem.

Denne klædebon kand icke være ene/ men hvor hand er/ da haffver hand met ssig en anden klædebon/ som heder Hellighed eller uskyldighed/ saa at mand kand dømme om den første af den anden. Det er/ hvor der er icke (129) Hellighed oc uskyldighed/ det er flittighed at staa imod Synden/ at leffve udi en alffverlig Penitentz i Gudsfryctighed/ tuctighed/ retfærdighed oc troskab udi sit kald/ Det er icke heller den første klædebon/ det er Christi Retfærdighed oc salighed. Om denne klædebon taler Christus i det hellige Evangelio/ oc kallerit en Bryllups kiortel. Oc dreff hand af Brylluppet som den vaar indkommen oc haffde icke denne Bryllups kiortel paa sig.

Det er de somn ere udi den Christne Kirckis udvortis forsamling/ oc leffve uden Penitentz/ oc legge icke vind paa at være Gud lydige. Dennem skal Christus udsrøde/ at de icke skulle komme ind udi Brude kammerit met hannem/ det er i det evige lifff oc Salighed.

Ja wi skulle icke aleniste haffve disse kuende slags klæder paa udi denne (130) vagt/ som Christus haffver set oss udi/ men wu skulle ocsaa haffve vaaben paa/ som Lærer os den hellige Paulus Epg. 6. Hvor hand saa siger: I fører eder udi Guds Harnisk/ at i kunne staa imod i den farlige tid/ oc bliffve bestandige. Staar der saare opkiltede pa eders Lende met Sandhed/ oc iførde udi Retferdighedsens krafft/ oc haffver sko paa eders been/ som er fredsens Evangeij beredelse. Her offver anammer Troens skiold/

met hvilcket i kunde udsflycke alle Dieffvelens forgiftede skud. Annammer ocsaa Salighed til en Hielm/ oc det aandelige Sver som er Guds ord/ Met all formaning oc Bøn/ bedendis altid ved aanden/ saaat i vaage met all flid ec. Her beuebner den hellige Paulus sine Christne Krigsmænd udi mod den lede Dieffvel/ som oss lurere effter. Oc vil at wi met Sandhed/ Retfærdighed/ met (131) Evangelij redebonhed/ met Troen/ met vor Salighed som er Christus/ met Guds ord oc met en alffverlig Bøn giære altid værn udi mod vor Fiende/ som icke nogen tid under oss to/ den tid oc stund wi ere i denne Verden.

Det er det Andet som Christus udkræffver/ at wi skulle Vaage/ oc hvorlunde wi skulle være iførde/ met hvad klædebon oc hvad Harnisk oc Vaaben/ er paa denne tid nock sagt.

Nu følger det tredje som Christus befaler oss.

Oc beder.

Aar oss biudis aff vor Herre Jesu Christo/ at wi skulle Vocte oss oc Waage/ at Dieffvelen met sin list oc forræderske ansalg/ skal icke faa offverhaand offver oss/ da kommer oss udi sinde(baade hvad wi ere svage/ oc hvad Dieffvelen (132) er mechtig oc beslagen til alle onde anslag/ til at under dempe oss arme Mennisker met. Paa det at wi icke skulle giffve oss offver/ oc lade oss fange aff Dieffvelen/ befaler hand oss at wi skulle Bede. Hvor met hand giffver fire ting at betencke. Det første at oss feil megit/ at wi kunne plat intet udrette met vor mact/ Fordi kunde wi selff nock bestaa vor Fiende/ da haffde wi icke behoff at bede hielp af en anden. Det andet/ at os vises/ aff hvem wii kunde bekomme hielp som er aff Gud alene/ som wi alleniste paakalde. Det tredje er/ hvorlunde wi kunde bekomme hielp aff Gud/ som er formedelst hielp aff Gud/ som er formedelst en alffverlig oc inderlig Bøn. Det fierte er / for hves skyld Gud er oss Bønhørig. Effterdi wi ere Syndere oc haffve ingen verdskyld/ hvor saare Gud skal høre oss/ kunde wi icke bede Gud noget aff for vor egen skyld/ men wi skulle (133) driste paa Jesu Chrsti verdskyld oc fortienste. Der saare siger Christus. Hvad i bede Faderen om udi mit Naffn/ det skal hand giffve eder. Disse fire stycke som nu opregnit er/ skulle wi altid betemcke/ saa tit oss biudis at bede/ och saa tit som wi ville giøre vor Bøn. Der saare naar wi betencke vor svaghed/ adskillige fare/ Aandelig oc Legemlig/ da skulle wi komme ihu denne Jesi Christi befaling/ som er at wi skulle Bede/ Wi skulle vide/ at all hielp kommer aff Gud/ wi skulle forlade oss paa Christum/ som er en Seiervindere offver Dieffvelen. Oc udi denne tancke skulle wi alffverligen met en stadig Tro bede/ oc forlade oss her til/ at hand icke vil foracte vor Bøn. Salomon siger. Herrens naffn er den sterckiste værn/ til denne skal den Retfærdige fly/ oc hand

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

skal hielpis. Dersaare siger Paulus 1. Cor: 15. Gud (134) være tack som giffver oss Seiervinding ved vor Herre Jesum Christum.

Oc Danctus Johannes siger: Vor Tro er den Seiervinding/ som oss vervinder Verden. Det / er den Bøn som kommer aff Troen til Jesum Christum/ offvervinder alle vore fiender. Hvi saa? Fordi Troen hun setter denne store oc veldig Troen hun setter denne store oc veldige kempe Jesum Christum udi mod sine fienderI oc skiuler sig under hans Banere.

Men her støde sig mange. Somme sige/ Jeg beder meget oc seer der bliffver intet aff/ dennem loffvis vel meget som beder/ men hvad bekomme de? Siger mand icke det aff Munden/ da staar det udi hiertet alligevel. Til dette Spørgssmaal er saa at svare. Enter beder du ilde eller vel / Beder du ilde/ det er/ Beder du met tvilactighed/ for uden en stadig tro/ eller beder noget som er imod Gud eller din egen Salighed/ Da er det icke (135) under/ at du icke bliffver bønørde/ Firdi Gud haffver intet loffvet dennem som vrangelige bede. Thi saa siger Sanctus Jacobus. Jacob 4. I bede oc icke saa/ fordi I bede ilde. Der saare gjøre mange Gud uret/ som ville sige at hand icke bønører dem/ skylden staar hoss dem selff oc icke hoss Gud/ som icke livffve eller bedrage kand udi nogen maade. Beder du vel/ det er aff en sand tro oc paalid/ at Gud Fader skal høre dig for Christi skyld/ da bliffver du visselige bønørt. Gud hand kand icke rygge sine ord/ men hand vil holde met all sandruhed det som hand haffver loffvit.

Men her skal mand grandgiffveligen acte/ at Gud bønører visselig dem som bede ret/ men icke altid effter Menneskens mening/ men effter sin Vissdoms raad. De tre Mend som vaare kast udi den gloende (136) Babiloniske Oen/ visselige bade redning met en stadig tro til Gud aff troen. Oc Gud hørde baade de tre Mends bøn/ oc Jobs bøn. Men icke i lige maade. De tre Mend gjorde hand udvortis bistand/ saa at hand forhindrede Ildens krafft/ at hand intet skadde dem. Men Job lod hand lenge plagis aff modgang/ oc icke straxt gjorde hannem udvortis bistand/ men indvortis/ at hand styrckede hannem/ oc gjorde hannem frimodig/ saa at hand forlod sig paa Gud/ hvilcket som vaar hannem megit bedre end udvortis hielp. Om hand slaar mig end ihiel (siger hand) da skal jeg forlade mig paa hannem.

Daniel der hand bleff kastet udi Løffve kulen/ uden tvil bad hand Gud inderlig om hielp. Disligest Stephanus der Jøderne vilde stene hannem (137) ihiel/ gjorde oc sin Bøn flitelige til Gud om bistand. Men Gud nønørde baade Danielelem oc Stephanum/ dog icke udi maade. Daniel gjorde hand udvortis bistand/ oc lucte Munden på Løffverne/ at de kunde intet skade hannem. Stephano gjorde hand indvortis bistand/ oc styrckede hannem met den HelligAnd/ saa at hand frimodige leed det nerværendis Kaarff/ som Gud vilde at hand skulde bære vidnisnyrd met om Christi Evangelio.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Saa hører Gud alle de som beder ret/ endog at hand icke altid retter sig effter vor tancke/ men effter sit vise raad. Oc giffver hand icke det wi bede om/ da giffver hand oss visselige det som bedre er. For hand lader sine Børn aldrig bede til forgæffvis.

Mange uden tvil bad for salige her Herluff/ at hand kunde ende sin reyse vel/ oc komme igen til oss sund (138) oc karsk. Endog at Gud icke her haffver hørt oss effter vor mening/ dog haffver hand alligevel hørt oss effter sit vise raad/ oc haffver gjort hannem induortis bistand ved den Hellig-Aands nerværelse/ som vaar hannem meget bedre/ end at haffve liffvit udi Hundrit Aar udi all velmact oc Verdslig ære. Ja mand skal icke end dette holde lidet at være/ at Gud for den Christlige Kirckis bøn skyld/ lod hannem icke bliffve straxt som hand fick sin bane saar/ men lod hannem komme hiem til sit Huus til sin kiere Hustru/ oc der bestille sin Sag/ och saa roligen udi Herren hen soffvede. Saa lader icke Gud mennisken gjøre sin Bøn aff troen til forgæffvis/ men hører dennem først uti deres Saligheds sager/ siden oc udi timelig ting/ dog hand icke altid skicker sig effter vor mening. (139)

Om det tredie.

Wi haffve nu hørt hvo Christus taler til oc giffber befalning/ Disligest ocsaa hvad den befalning er/ som er at wi skulle Vocte oss/ Vaage oc bede. Her udtrycker hand/ for hvad nødactig sag/ hand denne befalning giffvit haffver/ oc siger hand saa. Thi i vide icke naar tiden er. Det er i vide hvercken naar Christus skal komme til Doms/ icke heller naar hand kommer oc kalder eder aff denne Verden. Ja wi vide hvercken tiden eller maaden eller middel det er oss altsammens forborgit saare. Wi ere lige som en stor hob fanger/ som er gaaiy Sententz offver/ at de skulle alle dø/ hver naar Dommeren det saa befalder. Her tagis en effter anden/ oc ingen veed hvad heller hand bliffver den sidste eller den første. Saa er det met (140) oss/ wi skulle dø/ Sentenzen er gaaen Hvad heller wi bliffve de sidste eller de første/ det vide wi intet. Der saare skulle wi altid tage vare/ lige som Hussknecte/ som varer paa deris Hussherre/ oc veed at hand skal komme/ men naar vide wi icke/ hvad heller hand kommer om afftenen/ eller om midnat/ eller om Hanegal/ eller om morgenen. Der saare skulle wi alyid være Vaagne/ oc rede til at tage imod vor Hussherre.

Her skulle wi nu acte skitelige/ hvor saare Gud vil wi skulle icke vide den tid/ naar Christus skal komme at Dømme leffvendis oc døde/ icke heller vor liffs tid i denne Verden/ som er at wi skulle være altid Waagne/ oc tage vare naar enten wi kallis her aff Verden/ eller oc naar Christus kommer at Dømme leffvendis oc døde/ som uden all tvil er nær forhaanden. Jesus Dyrach oc paaminder oss om (141) om denne tid: Wi alle dine gierninger kom ihu din sidste tid/ oc aldrig skalt du Synde. Ja sandelig tencke wi

hvad tiden er uvis/ wi icke leffde saa daarlige/ oc forhalede Penitentz fra en tid oc til en anden.

Her hoss er det nyttigt at betencke flitelige/ hvad sager der bør at røre oss til/ at giøre Penitentz mer det første oc icke forhale tiden/ som mange diss ver giøre. Oc bil ieg faaregiffve Ti drabelige sager/ som oss burde at opvecke aff Syndens søffn / til en salig Penitentz oc omvendelse.

Den Første sag er den/ som Christus her faaregiffver/ som er/ at wi icke vide naar eller hvorlunde wi skulle skedis fra denne Verden. Beder/ siger Christus; Thi i vide icke timen eller stunden: Augusrinus siger: Gud hand giffver dig rom at rette dig/ men du elsker meer forhalelse end forberedelse. Dud forventer oc (142) rømmer dig meget aff Guds Barmhiertighed/ lige som den som haffver loffvit Salighed ved Penitentz/ haffver oc loffvit it langt leffbet. Hvorlunde kant du vide hvad den dag i morgen kommer/ bringer met sig? Du siger vel ret udi dit hierte/ naar ieg retter mig/ saa forlader Gud mig alle mibe Synder. Wi kunde icke nedte/ at Gud haffver dem som retter sig oc omvender sig loffvit Naade. Men udi hvilcken Prophete du læss mig/ at Gud haffver loffvit Naade den som retter sig/ læss du icke at hand haffver loffvit it langt lif. Met disse Ord paaminder den hellige Doctor Augustinus/ ar wi icke skulle mue paa denne uvisse tid/ som mange/ som meente sig at bliffve gamle/ men de ere hen døde/ mit udi ungdommens blomster. Mange haffve forvent sig en rolig affgang/ men de ere (143) døde udi ælendighed. Mange sette sig saare/ at faa trøst udi deris døds tid/ aff deris venner oc bekyndte/ men de ere iammerlige omkomne af deris Fiender. Mange actede sig at faa tid at ligge paa deris Soteseng oc betencke sig/ men de ere hastelige omkomne, Mange sette sig saare at ville giøre Penitentz/ nar de haffve dreffveit deris vilie udi Synden/ men mit udi deris Synd ere de omkomne. Kortelige at sige/ effter di ingen aff oss veed/ om hand kand drage sin aande tilbage igen/ naar hand gaar aff hans Mund eller næse/ er det en daarlig ting/ at ville sette sig en lang tid saare/ på hvilcken hand vil giøre Penitentz.

Den anden sag er/ Den som leffver foruden Penitentz/ hand samler sig it liggendefæ/ som hannem ilde skal bekomme. Hand legger Synd på Synd/ oc fortien stragg offver (144) straff/ Ja icke gjør sig rnr skade/ men oc den gantske Menighed. Thi saa siger Paulus Roma: 2. Met dit haarde oc wangersomme hierte/ samler du dig Guds vrede til it Liggendefæ paa Vredens dag. Fordi at den Synd som icke undertryckis met Penitentz/ hun straxt met sin tyngde drager udi en anden Synd/ oc det atter udi en anden/ indtil den Synd kiæde/ som ieg tilforne om talende bliffver fuldkoommen. Ja lige som en ond rod/ som er icke opruct aff Jorden/ hun altid voxer oc giffver ond grøde udaff sig/ saa er der oc met Synden/ naar du efterlader hende/ tager hun i meer oc meer offverhaand.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Den Tredje sag/ at den som saa forhaler at gøe Penitentz/ hand bliffver paa det sidste aldels vent fra Gud. Thi diss lenger mand bier at giøre Penitentz/ didd vanskeligere guøris hun. Ja det er lige saa her met (145) som met legemlig siuge. Diss lenger mand bier at føre raad til legemlig siuge/diss verre bliffver siungen. Saa er det ocsaa met Sielsens siuge. Diss lenger hun forhalis/ diss verre er hun at læge.

Den Fierde sag er) en ond Samvittighed/ som er den aller iammerligste ting der være kand. Om hende tal den Vise mand oc siger: Synden er en forfærlig ting/ hun offvervindis aff sit egit vidnisbyrd/ ov naar hun trengis af Samvittigheden/ da frycter hun altid det som ont er.

Den femte sag er Forargelse/ udi hvicken der er tvende Synder/ Gierningen udi sig selff/ oc it ont Eksempel/ met Gierningen offvertrædis Guds Lov/ met onde Eksempel til lockis den Neste at giøre lige som du haffver giort. Saa bliffver hand skyldig/ som leffver udi Synden/ for (146) uden Penitentz/ baade for sin egen Synd/ oc den fremmede/ Synd hans Neste gjør. Hvad denne Forargelse er en gruelig ting/ giffver Christus tilkiende met disse ord: Hvo som forarger en aff de smaa/ som tro paa mig/ det vaare hannem gaat/ at en Mølle sten vaare hengt paa hans Halss/ oc hand neder siunckit udu Haffvit/ der som det er dybest. At saa mange utallige Synder paa denne tid ere i Verden/ kommer alt udaff onde Eksempel. Det en meen sig at maa giøre/ det gjør strax en anden/ siden den tredje oc fierde/ indtil den gantske hob bliffver fordærffvet. Ja diss yppermere en er/ diss flere faar hand/ som sig følger effter udi det onde. Der saare skulde de tage sig vare for saadan Forargelse/ de som ere høyt set.

Den Siette sag/ er de som drager deris tid hen foruden Penitentz/ (147) de ere icke deelactige udi de Dyrebare ting/ som den Christne Kircke haffver. De kunde ingen aandelige husvalelse haffve udi deris modgang/ eller noget andet som den Christne Kircke haffver sig til gode.

Den Siuende sag er/ at den som lenge bier før hand gjør Penitentz/ hand gjør Dieffvelen en stor pancket/ och saa mange Synder som Mennisket haffver/ saa mange rætter bær hand ind for sin gæst Dieffvelen. Oc er det oc Dieffvelen en stor lyst/ at Mennisken vil tiene hannem alle sine dage/ oc siden onde Gud det sidste aande dræt. Hvorlunde Gud det tager til tacke/ faar mand at see på den yderste Dommedag.

Den Ottende sag er/ hvi wi icke skulle forhale at giøre Penitentz/ at wi tencke paa de usigelige mange Landskab oc Menniske/ som er kast under Guds vrede udi evig pine/ for (148) deris genstridigheds skyld/ at de icke vilde Guds røst høre/ som dennem saa naadelige haffver kaldit ril Penitentz. Hvor er Cain? Hvor er Saul? Hvor er Achitophel? Hvor er Judas? Hvor er usigelig mange andre. Lader disse gruelige Guds vredis Eksempel røre oss/ at wi icke saa skendelige lade oss forføre aff Dieffvelen.

Herluff Trolle Lig Predicken 1565 del 1

Den Niende sag er/ at wi oc tencke/ at6 Penitentz at giøre/ er icke Menniskens gierning/ men er Guds gierning/ oc Guds gaffve. Om du denne gaffve foracter/ naar hand naadelige biuder dig hende til/ er det befryctendis/ at hand icke vil tit kaste sine Perler for Svin.

Den Tiende oc sidste sag er/ at den Penitentzis vilkaar/ som skeer saa silde/ er icke met de beste. Fordi det er ingenlunde Penitentz/ den du giør naar du kand icke meer Synde. (149) Augustinus siger. Jeg befrycter at den Penitentz/ som begæris aff den som ligger for døden/ at hun dør. Dette siger ieg icke/ at ieg vil der met haffve sagt/ at den Penitenyz som skeer udi ens sidste tid/ udi hvorlunde hand haffver leffvit/ hun er ey til Salighed/ Men ieg paaminder om den fare/ som der forhaanden. Jeg vil icke raade nogen/ at hand skal saa daarlige sette sig udi fare/ och saa lidet avte sin Siels oc liffs salighed. Disse sager lader oss betencke hoss disse vor Herris Jesu Christi ord/ som siger:

Vocter eder/ Vaager oc beder.

Thi vide icke naar tiden er.

Den allmectigste Gud giffver oss en salig tid/ Amen.

Daa haffve wi nu hørt mine fromme Christne/ tvende stycker udi denne Predicken. Det Første/ om den salige Mands her Herluff Trollis (150) gode gode vilkaar/ Gudfryctige leffvit oc affgang/ som maa vel settis alle gode Christne til it got Eksempel. Det Andet/ om Christi befalning til sine Discipler/ oc til alle Menniske/ at de skulle vocte sig for adskillig fare/ at de skulle Vaage/ at de icke bliffve forraskede af deris fiende Dieffvelen/ at de skulle ocsaa søge hielo udi deris nød af Gud for Jesu Christi skyld.

Ja Summen paa all denne Predicken/ er at wi skulle affstaa af Synden/ leffve udi Gudfryctighed oc udi allehaande gode gierninger. Saa Formaner ieg eder oc alle sammen/ at i tencke paa eders Salighed/ at icke lade eder forføre met onde Exemple/ at icke saa henge udi disse Legemlige ting/ at i forkaste de Himmelske ting/ Guds yndist oc det evige liff oc Salighed. Ingen mene at Guds Søn haffver svet blodig sved/ er bespottet/ hudstruget/ kaarsfest/ (151) haffver udstract sine blodige arme paa Kaarssens gallie/ at hand maa leffve udi all utugt/ ukyskhed/ Tiranni/ uetfærdighed oc andre groffve Synder/ som er intet andet end at ville spøtte den Herre Christum under ansictet/ oc skendelig trene hans Blod under føder. Men der saare er hand død/ at du skalt haffve Syndernis forladelse ved troen til hannem/ icke at du nu lenger synde skalt.

Ja ieg vil eder haffve sagd det/ som Paulus skriver til Timotheum 2. Timot: 2. Vige sig fra Uretfærdighed oc ondskab/ hver den som neffner Christi naffn.

Det onde oss alle at giøre vor Himmelske Fader/

for vor Heris Jesu Christi skyld/

A M E N.

M. M. D:

Hvo Gud frycter er Rig oc Viiss/

Udi Dødsens krig hand fanger priiss. (152)

